

ISSN 1857-4424

Nr. 12 (138) • Casa de Creație a Republicii Moldova • decembrie 2022

Realități Culturale

REVISTĂ DE ETNOGRAFIE, FOLCLOR ȘI CULTURĂ CONTEMPORANĂ

Arcadie Suceveanu

GRIGORE GRIGORESCU

Saga soltaniană transnistreană socratiană1

ARCADIE SUCEVEANU

Poezii.....3

DIANA MELINSCHII

La izvorul dorului5

ANGELA MÂNDÂCANU

Eugen Doga la Cărpini sau Liceul Teoretic
„Ștefan Holban“ — jubileu de 40 de ani6

MARIA CUDLENCO

Campania Națională de promovare a lecturii „Să citim
împreună“, ediția a XI-a 2022 a ajuns la Crihana Veche“ .10

MARIANA COCIERU

Satul din sufletul etnologului Tudor Colac11

DUMITRU APETREI

Un buchet de crizanteme.....14

ION DOMENCO

Tot mai sus, în înălțimi, cântul ciocârliei.....16

MARINA NEGRU

Serviciu de bibliotecă inspirat de-o... pupăză18

MIRCEA CIOCHINĂ

Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu“ la ceas aniversar ...19

R. CARAMAN-PRUTEAN

Dimensiunea educativă a folclorului muzical al copiilor în
activitățile de muzică ale preșcolarilor22

COLEGIUL DE REDACȚIE

Pavel Popa, redactor-șef

Veta Ghimpu-Munteanu,
Teleradio-Moldova

dr. hab. Victor Ghilaș

dr. Mariana Cocieru

dr. Varvara Buzilă,
Muzeul Național de Etnografie
și Istorie Naturală

Gheorghe Nicolaescu,
muzicolog

Vizitați site-ul

www.casadecreatie.md

Acest site reprezintă mijlocul tehnic, care
ne permite să ogindim și să arhivăm
activitatea cultural-artistică de amatori și a
meșterilor populari din republică.

Site-ul conține **arhiva digitală a revistei
Realități Culturale**, disponibilă gratuit.

Compartimentul **Librărie** prezintă
informații privind literatura metodică-
științifică, de artă autohtonă și universală,
necesară pentru instituțiile primare de
învățământ artistic din republică.

Rubrica **Evenimente culturale artistice**
va ține la curent cititorul cu diverse eve-
nimente din viața culturală a țării, con-
tribuind la promovarea și popularizarea
culturii naționale.

În curând, pe site va fi disponibilă o **hartă
interactivă** a satelor, raioanelor și zonelor
folclorice.

Societatea culturală

Casa de Creație a Republicii Moldova

Proiectul „Realități Culturale“

Telefoane: (022)20-25-53, 069392909 (Ion Șarban)
Mob.: 069 39 24 98 (Pavel Popa, redactor-șef)

E-mail: casadecreatie@gmail.com, popapavel55@gmail.com
Adresa: mun. Chișinău, str. București, 68, oficiul 338
Paginare și machetare: Igor Condrea

ISSN 1857-4424

Saga soltaniană transnistreană socratiană

„Oamenii onești și devotați binelui public nu au loc în societatea noastră”

ION C. BRĂTIANU (1821—1891)

Una din personalitățile de inegalabilă și irepetabilă frumusețe morală și intelectuală a epocii a fost Petru Soltan (29 iunie 1931, Coșnița, Dubăsari — 15 iulie 2016) — savant, moralist, publicist, eseist, om de stat, profesor și polihistor — un sultan de sorginte socratiană transnistreană, membru de onoare al Academiei Române (2003), parlamentar (1990—1994), creator de școală științifică în domeniul matematicii aplicate, care ne-a părăsit și a revenit în Țara sa românească sufletească, deoarece cea pământească încă-i muscăleacă-mongolească.

Admiram și invidiam armonia interioară și exterioară a dumisale, integritatea etico-estetică, mărinimia și bonomia îi erau tăria și măreția — un model moral educațional național. Nu știa ce-i dușmănia, viclenia și invidia. Părea artizanul unei epoci ctitorite din valori, comori și sublime splendori — ocărnuite de o punctualitate perfectă românească, asistată de cea nemțească.

Nu voi greși dacă afirm că era inegalabilul lider camaradier al generației sale, avea prieteni, discipoli și admiratori infiniți. Posibil Gr. Vieru să-l fi surclasat. De la începuturi, devenise vârful de lance a pleiadei iluștrilor transnistreni — A. Marinat, D. Darienco, C. Constantinov, V. Ioviță, A. Codru, V. Chiriac, V. Iacovlev, apoi V. Beșleagă, E. Doga etc. Întreaga viață a elogiat, divinizat și protejat sfânta dumisale provincie — Nistrenia tiranizată, recolonizată, decimată draconic și cosmopolitizată diabolic etnospiritual.

Prin 1998, întrebând direct și discret, cine ar putea constitui și constitui un partid național salvator? —

răspunsul m-a șocat: Numai mamele noastre cu nemărginita lor dragoste față de copii...

Probabil, nimeni n-a predicat atât de sublim-inocent și captivant la ecranul televiziunii naționale despre sfințenie și milostenie — iubire, dragoste, noblețe, omenie, prietenie, arte, știință etc. — dialogând admirabil de captivant și intrigant cu scriitorul Al. Gromov — un duet științific-publicistic al epocii.

Petru Soltan

Harul dumisale era profetismul intelectual și etnospiritual național, avea virtuțile prorociei consecutive și decente, chiar inocente. Ion Dediu remarcă inspirat (parafrazat): „Era prodigios și afectuos, dl Petru Soltan credea că pământul se rotește în jurul lui”. Decenii la rând a salahorit sacrificial să întrunească înalta noastră intelectualitate — elita meritocratică — într-un Consiliu național (Agoră) analitic pe lângă Uniunea Scriitorilor — care să rostească marile adevăruri poporului său, însă președintele USM, dl Mihai Cimpoi, submina și

tergiversa diplomatic inițiativa. Astfel, aidoma unui Don Quijote lupta (haiducea), culturaliza, lumina și profetiza neobosit, lansând predicții și soluții în cele mai dramatice probleme naționale ca ultimul spartan și mohican moralist al veacului.

Incontestabil, dl Petru Soltan urma să fie cel mai bun președinte al Academiei de Științe. În vara anului 1989 se anunțase concurs la funcția respectivă, am ticluit operativ o adresare-recomandare, semnată de profesorii V. Banaru, P. Tarhon, I. Dediu, I. Golban etc., și publicată în ziarul „Învățământul public”. Desigur, romantismul ori naivitatea era evidentă. Dumnealui nu făcea parte din sistemul nomenclurist sovietic satanist. Dacă se realiza minunea, noi aveam altă Academie și poate altă republică... Nu știm cât și cum au câștigat matematicile, dar literatura a pierdut în persoana soltaniană o pană măiastră, auriferă. Avea darul și harul povestitorului nativ, memoria excepțională îl asista și stimula facultățile narative. Ion Druță l-a încurajat să scrie, dar raționamentele pragmatice l-au consacrat matematicilor (decizie lesne de înțeles, dar greu de acceptat). Cu siguranță, simțea în forurile interioare că-i un literat (auto)convertit (capturat) la matematici, precum recunoștea și I. Ungureanu „rătăcirile” sale regizorale-actoriale în detrimentul celor literare.

Desigur, la funerarii oratorii erau profund evlavioși, generoși și elogiogiși: „P. Soltan a fost cavalerul reformelor, a restructurării radicale a sistemului sovietic educațional, legiferând studiul istoriei românilor, a inițiat trimiterea tinerilor la studii în România, contribuind la apariția învățământului privat: ULIM, Liceul „Prometeu” (prof. Ion Buga). „Dl P. Soltan este un mare necunoscut, un

Socrate ori P. Țuțea al nostru, unul din cei mai înțelepți contemporani. Am stat împreună la spital, întrețineam polemici infinite. Odată a glumit: dac-ar veni cea cu coasa și ar auzi ce și cum discutăm, ar lăsa coasa, s-ar așeza lângă noi să asculte“, evoca nostalgic și judicios Ion Ungureanu. „Marele dispărut a făcut istorie și va rămâne în istorie“, lapidar aprecia personalitatea soltaniană rectorul ASEM, Gr. Belostecinic. Regretatul Nicolae Dabija elogia-evoca valoarea cărților scrise, în special cea intitulată „Transnistria, lacrima mea“, nuvela de excepție „Etrele“, apoi volumele „La porțile Babilonului“, „Între Scylla și Charybda“ etc. Unică soluție pentru viitorul Basarabiei, dar și al Transnistriei sale, este Reunirea — iată care a fost testamentul marelui savant și gânditor („LA“, 21 iulie 2016). „Petru Soltan a fost mentorul și părintele meu sufletesc (dr. Andrei Iuri-Apostol)... Indiscutabil, se poate considera un om fericit și mântuit: „Profesorul a fost un Model în toate, un Veritabil Academician, un Titan prin corectitudinea, cultura, omenia, competența, cumsecădenia deosebită, care, însumate, formează și înseamnă DEMNITATE DE OM“ (dr. Ion Andronic).

Un deceniu în urmă, vizitând baștina regretatului — am ținut să trec neapărat pe la Parohia comunei, știam că a fost reparată grație osârdiei și aportului financiar al familiei Soltan încă în primii ani ai democra-

ției, am fotografiat turlele tânguies de frumoase, precum era și restauratorul lor. Biserica este cetatea românească zidită în piatră la o margine de țară, alături de cea culturală, intelectuală și științifică ctitorite pentru întreaga țară.

Una din marile mele delectări spirituale erau să provoc polemici fascinante între B. Matienicu și P. Soltan, pe care le amplificam prin diferite incursiuni provocatoare, precizând de ce omit titulatura de academicieni: în colonii nu pot exista academicieni statutari, numai tributari.

De multe ori și mulți ani reluam sugestia să scrie cel mai captivant și intrigant roman al vieții: prietenia, polemicile, epopeea relațională amicală de peste peste șase decenii cu Ion Druță. Anume dumnealui a cunoscut cele mai subtile, sensibile și abisale taine druțiene, știa domnița pe care a iubit-o toată viața Ion Druță. Ea, decenii la rând, tot îl întreba ce mai face Ion Druță? Probabil, romanul druțian îl va scrie în biblioteca cerească sub lumina Luceafărului.

Inutil a mai hamletiza și regreta lipsa conducerii republicii, a președintelui Academiei, Rectorului USM etc. de la funeraliile unui intelectual elitar și aristocrat national? Zadarnic rostim cele mai frumoase elogii, dacă nu rostim adevărul pocăitor purificator curățător de păcate (I. Ungureanu) pentru intrare în moralitate, normalitate și posteritate...

Duminică, 17 iulie 2016; ianuarie

2018: iunie 2020.

PS: După socializarea prezentelor evocări, am primit un răvaș răvășitor: „Dragă domnule Grigorescu, Mulțumesc mult pentru elogiu adus celui plecat, dar și sărmanului pământ al Transnistriei... Noi, cei amintiți de Domnia Ta, pare să fim ultimele explozii de lumină în acel spațiu, după care se va așterne întunericul. Dar, poate, dă bunul Dumnezeu și crapă balaurul din răsărit și se înseninează cerul și peste acea parte de pământ românesc“.

Vladimir Beșleagă. 20 iulie 2016.

PPS: Adeseori amintindu-mi-mi de P. Soltan, azi am tresărit când m-am dumerit asupra arhitrastului meu destin politic, similar cu al dânsului, compătimentându-l pasional, pentru străduința zadarnică de mulți ani să fondeze — împreună cu M. Cimpoi, N. Dabija, I. Ungureanu, E. Doga etc. — Consiliul Elitei Intellectuale Naționale pentru a asista și scientiza politica comunitară națională. Toți aveau tabieturile personale profitabile și nu se încumetau a le risipi ori pierde. I-am întâlnit odată împreună cu M. Cimpoi în apropiere de USM, mergeau la Rectorul Rusnac... Eu am izbutit să oficializez juridic atare instituție, fondând, la 1 august 2022, Academia Europeană de Cultură, Știință și Literatură „M. Eminescu“.

6 decembrie 2022.

**Abonarea la revista „REALITĂȚI CULTURALE”
pentru anul 2023
poate fi făcută la toate oficiile poștale**

ARCADIE SUCEVEANU

ALTE VIZIUNI LA CERNĂUȚI

Izgonită memorie, icoane proscrise.
Pe pereții trecutului
caii verzi ai prezentului.

Frunza de ieri se declară azi rădăcină –
ah, kir Doxachi, acestor sentimente
le va crește o altă inimă?
această mână ciuntită își va crește
alt trup?

Fosforescente, umbrele s-au retras
sub tencuiala din ziduri,
bufoni vopsiți pe turla Arhivei de stat
suflă-n trompete. Jos, în galerii,
șobolani isterizați scurmă diamantele
imperiului, rod sigiliile, numele, viețile...

Înnoptezi la hotel. Stai aici ca în propria-ți tâmplă.
O, tinerețea ta inventând zeități!
treci prin ea acum ca printr-o
mitologie. Suflă în pietre, le crezi flaute
și aerul respirației tale trece prin ele
ușor sugrumat.

E târziu și-n parcul municipal
spiritul gotic trage să moară.

O, imensitate de sticlă,
sub clopotul tău, lumânarea sângelui
se zbate să fie, are nevoie de aer.

Trimite-i acum,
cât mai îngăduie clipa,
respirația ta.

NOUA DANEMARCĂ

În noua Danemarcă nu e ca-n vechea Danemarcă,
aici e bine, e aproape sublim:
păiața are brevet de păiață,
spărtura din zid a fost ridicată la rang
de fereastră,
noul rege iese dimineața în piață
cu o maimuță pe umăr —
ce poate fi mai frumos, ce poate fi mai sublim?

Ziarele au voie să scrie despre
ideea de putred, despre duhul lui Hamlet-tatăl,
prințul nu mai cultivă arta de a se întreba –
oricum n-ar ajuta la nimic.

În sfârșit, alte idei,
alte viziuni bântuie printre ziduri.

Nu, nu în noua Danemarcă
nu e ca-n vechea Danemarcă – lucrurile mărunte
au dreptul să compună ele esența,
golul dacă vrea se poate numi cerc,
Polonius e acum directorul firmei
Lacrima Ofeliei SRL,
iar țeasta lui Yorick a ajuns material didactic
în școală –
ce poate fi mai frumos, ce poate fi mai sublim?

Ce să vă mai spun:
noua Danemarcă e mult mai Danemarcă
decât vechea Danemarcă.

LOVE STORY

În mărul roșu
doarme viermele alb.

În mărul alb
doarme viermele roșu.

Încă de la naștere viermele alb
s-a îndrăgostit de mărul roșu —
fapt ce mi se pare aproape normal.

La fel și viermele roșu: încă din prima zi
s-a îndrăgostit numaidecât de mărul alb —
ceea ce de asemenea mi se pare
cât se poate de firesc.

Farmecul inedit al acestei dulci povești
de sfârșit de mileniu
este că într-o zi mărul roșu
se pomeni și el îndrăgostit de viermele alb,
după cum mărul alb se văzu îndrăgostit și el
de viermele roșu —
întâmplare ce ne face să ne gândim
la armonia contrariilor în natură.

Asta e toată povestea mărului
îndrăgostit de propriul vierme —
măr care poate fi văzut
chiar la dumneavoastră pe masă.

CHIAR AȘA

Chiar așa: beau vin de lemn câinesc,
mănânc pâine de zar,
mă încălzesc (de-a dracu'!) la focul
gropii cu var,
mă bălbâi, tușesc, cad mereu de acord,
înghit zoile cu demnitate de lord,
colorez marginile nopții, cioburi de zile.
— Clanț! mă fotografiază îngerul (monstru
mic pe senile),
clanț! clanț! – și a doua zi apar
în reclamele luminoase
pictat cu tot cu carne și oase.

Chiar așa: trecut prin zodii și avataruri,
mă câștig pe mine însumi la zaruri —
trist și urât, și nefiresc,
poet postmodernist în caftan boieresc,
mulgând moara costelivă cu aripile cosoroabe
ca pe-o sondă din Emiratele Arabe
ori lustruind (cu sângele)
aceste cuvinte poeticești
pe care le las moștenire
urmașilor mei Văcărești.

Chiar așa: vine îngerul (același) simandicos,
mă întoarce pe față, pe dos
și zice: cinstiți cetățeni,
melanholiile și tristețile
îi sunt bune pe toate fețele,
iar din aceste preaîncălcite sentimente și stări
împleti-vom scripeți, pârgii și scări,
pe care să urce și să coboare
Timpul pierzându-se în legănare
până dincolo de dincolo și peste...

— Vrednic este?

— Vre-e-e-dnic e-este, vre-e-e-dnic e-este,
vre-e-e-e-dnic e-e-este-e.

CÂNTEC DE TRECUT STYXUL

Lui Eugen Cioclea, in memoriam

Îeși Corbul din oglindă
Însoțit de-un Crai de ghindă.

— Ce vrei, Corbule, ce-ți pasă?
— Uite, ți-am adus mireasă.

— Ce ai, Corbule, -n sertar?
— Un inel frumos cu zar.
Ia-l, inelu-i pentru tine,
Să te-nsori cu Iacacine.

Era-n zori, era spre seară,
Lucrurile se surpară
Dinlăuntru în afară.

Iar mireasa jucăușă
Îmi schimbă cifrul la ușă.

Iar mireasa, neagră, tristă,
Își legă, nod la batistă,
Generația optzecistă.

Frunză verde-n pajiște,
Și-am ajuns la Margine,
Am ajuns la apa neagră
Unde-ajunge lumea-ntreagă,
Însoțit numai de iarbă.

Doamne sfinte, Demiurge,
apa stă și malul curge,
Limita și Înzadarul
Îmi îmbracă inelarul.

Hai, bătrâne barcagiu,
Că-ți dau ortul pe-un rachiu,
Îți dau cartea, îți dau pixul,
Să mă treci cu bine Styxul.

MONEDA DE AUR

Într-o dimineață
cu ceață deasă de noiembrie, 1952,
Mama venea de la starea civilă
cu certificatul meu
de naștere.

Într-o dimineață cu ceață deasă
de noiembrie, 2012,
vin eu, fiul ei, de la starea civilă
cu certificatul ei
de deces.

Mama îmi aducea începutul,
eu îi aduc rezumatul.

Mama îmi purta flacăra,
eu îi port cenușa.

Mama îmi aducea laleaua Siretului,
eu îi aduc Styxul de fosfor și pucioasă.

De la punctul acela eu începeam să fiu,
de la limita aceasta
ea începe să nu mai fie.

Între noi doi stă cerul ca o plumbagină.

Ce ușor
sare soarele dintr-un cer(c) în altul,
descoperindu-și ambele fețe deodată,
ca o monedă de aur la rișcă.

DIANA MELINSCHII, DIRECTOR BIBLIOTECA PUBLICĂ VADUL-LECA

La izvorul dorului

Prin decorul fermecător al toamnei, care ne încântă prin gama multicoloră a frunzelor, în ceas aniversar, venim cu sincere felicitări și urări de sănătate, o mare de inspirație, pentru cel care își are rădăcinile în localitatea Vadul-Leca:

poet, ziarist, publicist, istoric, comentator, participant la diferite manifestări cu caracter cultural-literar, social și istoric, corespondent special și laureat pentru publicistică. La mai mult și la mai mare, Domnule Iacob Cazacu-Istrati. Fie ca dragostea de viață, de artă și de tot ce e frumos să nu vă părească nicicând.

E toamnă iar în calendar. E toamnă, iar toamna se numără bobocii, și la această numărare ne-a adunat consăteanul nostru Iacob Cazacu-Istrati la Biblioteca Publică Vadul-Leca.

Numărătoarea continuă cu faptul că Domnia sa este Membru al Sfatului Țării, Vicepreședinte al Organizației Internaționale de Pretutindeni și Directorul Consiliului Mondial Român din Canada. Aici nu se oprește numărătoarea, căci vin realizările în ale scrisului-acestea sunt vizibile în cele șase plachete de versuri, în care vorbește Patriotul din Om. Te încântă versurile despre țară, neam, sat natal, părinți, copii.

Nu multe localități se bucură cu o carte de vizită și un imn al satului, toate acestea se datorește Domnului Iacob Cazacu-Istrati.

Astăzi, mă simt împlinită, că am organizat o dublă Lansare de Carte „Visătorul, călător” a Domnului Iacob Cazacu-Istrati. Poezia este viața trăită dincolo de armonie și de o știință a cuvintelor. Poezia se leagă de orice simțământ omenesc, de orice nuanță a firii noastre. Poetul Iacob Cazacu-Istrati ne invită într-o astfel de lume, unde viața trăită este portretizată cu realism și cuvintele devin purtătoare de emoție într-un labirint lăuntric.

„Veșnic vor cânta poezii” de Iacob Cazacu-Istrati, așa se întitulează una din cărțile poetului. Chiar și denumirea ne spune că poetul cântă dorul de țară, de neam, de baștină, de tot ce e frumos pe acest pământ strămoșesc. La început era Cuvântul și Cuvântul era cu Dumnezeu și Cuvântul era Dumnezeu. Așa începe Sfânta Scriptură, așa se începe și cartea Domnului Iacob Cazacu-Istrati „Veșnic vor cânta poezii”.

*Când mă întorc din nou în sat,
Îmi scot căciula și mă-nchin.
De ce? Și eu m-am întrebat,
Și-atâtea răspunsuri îmi vin...
Fiindcă aici eu am crescut,
Cuteierând văi și coline,
L-am îndrăgit atât de mult,
Mă simt în el atât de bine!
Satul meu cu dealuri și coline,
Cu oameni harnici, buni câmpeni,
Mă-nchin, dorindu-ți numai bine.
Bună ziua, bunii mei săteni!...*

Aceste cuvinte sunt regăsite în cartea cu miros de tipar

„Cu ochiul din frunte privit”. De Iacob Cazacu-Istrati.

Astăzi, în zi omagiară, când adunați în buchetul autumnal alături de ani niște realizări frumoase, nu îmi rămâne să vă zic: La mai mult și la mai mare. Chem generațiile viitoare să-i urmeze exemplul și să conștientizeze faptul că un sat e scos în lume de personalitățile de talia consătenilor noștri: regretații actori de teatru și cinema Pavel și Boris Becheș, regretata actriță de teatru și cinema Nina Vodă-Mocreac, actorul Veaceslav Sambrîș, poetul Iacob Cazacu Istrati ș.a. Să dea Domnul această listă să fie completată de voi, dragii mei.

M-au frapat versurile:

*Oriunde-aș fi, oriunde m-aș afla,
Voi duce-n inimă dorul de casă,
De oamenii din sat,
De cerul înstelat,
De pâinea mamei dulcele de pe masă.
Bucurați-vă că avem astfel de oameni
în al vremii tulburare ceas.*

Prietenul și poetul-academician N. Dabija, al Domnului Iacob Cazacu în poezia „Cât trăim” ne îndeamnă:

*„Cât durea-ne-vor izvoare,
Ori un cântec ce dispare,
Cât mai avem ceva sfânt,
Vom trăi pe-acest pământ”.*

Aceste versuri și versurile poetului Iacob Cazacu-Istrati ne îndeamnă să venim la izvorul dorului, la baștină, la casa părintească.

ANGELA MÂNDĂCANU

Eugen Doga la Cărpineni

sau

Liceul Teoretic „Ștefan Holban” — jubileu de 40 de ani

În data de 6 noiembrie 2022, Liceul Teoretic „Ștefan Holban” din c. Cărpineni, raionul Hâncești și-a venerat patru decenii. Patruzeci de toamne s-au aplecat și au împletit cununa recunoștinței.

Am împărțit aceste patru decenii în ani, iar anii i-am împărțit în zile, apoi zilele în lecții... unde învățători de toate vârstele toarnă sufletul lor din cupa timpului la rădăcina neamului... Din cupa acestor înțelepți își potolește setea mai apoi viitorul...

Cât suflet din sufletul lor curge-n venele de neam și cât timp din timpul lor a fost țesut în zestre de țară?!... Cât soare din cuvântul lor a fost aprins în făclii de lumină și câtă lumină din scânteia lor au aprins stele pentru a destrăma bezna necunoscutului?!....

Câte riduri înțelepte pe cărări de iarnă au fost sărutate de poala fulgilor, brodată în drum spre școală și câte brațe de flori au adunat patru decenii de recunoștință la primul și ultimul sunet?!... Câte lecții de suflet au fost sculptate pe tablă de inimă și câte reușite au fost parfumate de bucurii?!....

Râuri de voci cristaline curg zilnic pe coridoarele acestei școli din care au crescut și mai continua să

crească flori botezate frumos — „Oameni”.

LT „Ștefan Holban” are trei nivele: învățământ primar, gimnazial, liceal, cu clase performante de chimie, fizică, istorie, informatică și aproape toate dotate modern cu tehnică di-

Compozitorul Eugen Doga în ospetie la L.T. „Ștefan Holban”, c. Cărpineni, Hâncești

gitală. Chiar și coridorul de la nivelul întâi are un ecran în diametru aproape de 2m care este folosit util de instituție. Fiecare clasă are design de mobilier modern individual, ceea ce dă un colorit și un aspect deosebit instituției. Coridoarele largi și luminoase sunt pline de copaci verzi și multe flori ce-ți dă senzația că ești într-o grădină de iarnă.

Școala mai are posibilitate de a caza toți elevii, cu deplasare din împrejurime, punându-le la dispoziție un cămin ce deține: camere de locuit, o bucătărie cu două aragaze, două frigider, mașină de spălat și mașină de uscat lenjeria de pat, sală de lectură, baie și toate cele necesare pentru un trai comod.

La 6 noiembrie 2022, Cărpinenii și-a îmbrăcat straie de sărbătoare pentru a serba la cel mai înalt nivel organizatoric și cu o regie de invitat, de parcă s-ar fi dat cu părerea însăși dna Lidia Panfil, cele 40 de toamne ale instituției.

Oaspeții de onoare au dat valoare acestei activități. Un simbol, deja, al acestui Liceu este și Eugen Doga — Marele Compozitor al Universului! Maestrul de la începuturi a fost alături de această instituție, binecuvântând-o și acum, peste timp, peste 37 de ani, a revenit la fel, cu o binecuvântare sufletistă pentru viitorul acestui liceu. Cu atât mai mult, a lăsat o pârțică și din sufletul său aici prin sădirea unui arbore de carpen în scuarul instituției, pe care l-a scuturat ușor de rămurică cu cuvintele: „Să crești mare, băiețel!”.

Plecăciuni, Maestre! Toată recunoștința pentru acest efort imposibil, cu atât mai mult că sănătatea era puțin subredă, dar ați rupt din agenda supraîncărcată de concerte, lansări, decernări, filmări, înregistrări... dăruind această zi special Cărpineniului. Gest foarte important pentru generațiile viitoare și pentru educarea frumosului în suflet de copil încă pentru multe decenii ce au a veni. Au rămas amprente Maestrului peste tot: o bancă, unde va fi scris „Aici a stat Maestrul Eugen Doga”, un fotoliu, un pix, o cupă — peste tot. Dar cel mai important, a lăsat pentru toată viața această amprentă în sufletele

fiecăruia dintre cei prezenți în sală, ca mai apoi, undeva prin timp, să se audă povestindu-se din tată-n fiu, la gura sobei: „A fost, dragul tatei, pe aici un Om Mare, Mare de tot, un Rege îndrăgostit o viață de Măria Sa, Muzica!”.

Mulțumim, Maestre, pentru cărțile dăruite, pentru muzica dăruită,

școlari și de grădinițe, cadre didactice din GM Mingir, Cărpineni, Negrea, preoții bisericilor din localitate, care au sfințit edificiul ș.a.

Începuturile Liceului Teoretic „Ștefan Holban” coboară în zorii anului 1982, când prin stăruința și bunăvoința consăteanului Dumitru Crețu, se pun bazele actualului edi-

pentru prezența Dumneavoastră! Plecăciuni cu deosebit respect și prețuire, Maestre!

Oaspeți de onoare la acest jubileu au mai fost: Elisaveta Cojocar — ex-director al instituției în perioada 1982—2011, pentru care activitate s-a învrednicit cu medalia „Meritul Civic”; Roman Copăceanu — ex-director al instituției în perioada 2011—2015, deținătorul medaliei „Meritul Civic”; Corina Lungu — consultant principal, Ministerul Educației și Cercetării; Valentina Tonu — șefa Direcției Învățământ Hâncești; Mike-Michael Iones — șeful Oficiului USAID Moldova; Irina Nasalciuc — reprezentant USAID Moldova; Laurenția Filipachi — Director Executiv la Junior Achievement Moldova; Sabina Baci-Danilov — coordonator de proiect în cadrul Fundației pentru Dezvoltare Moldova; Rodica Gospodinov — consilier raional, membrul Comisiei de specialitate Educație; Ana Cimpoeșu — Președintele Consiliului Raional al Federației Sindicatelor, Educației și Științei; manageri

ficiu al Școlii medii moldo-ruse N1 din s. Cărpineni, titlatură pe care o va purta până în anul 1995.

Instituția și-a deschis ușile la 7 noiembrie 1982, adunând în clasele ei 1400 de elevi și 120 de cadre didactice, având câte 5 clase paralele până în clasa a XI-a.

Primul director al școlii a fost doamna Elisaveta Cojocar, care a gestionat instituția 29 de ani, timp în care s-au zămislit idei, rezultate, momente din care nu au lipsit profesionalismul, seriozitatea și implicarea.

În spirala timpului s-au adunat oameni și momente simbolice, remarcabile. Memorabilă a fost serbarea de sfârșit de an școlar din 1985, prin prezența compozitorului Eugen Doga și a cântăreței Nadejda Cepraga. În sufletul dascălilor și a elevilor de atunci, au rămas întipărite, pentru totdeauna, amintiri legate de acest eveniment. Și, păcat, că pe timpuri nu erau telefoane performante de astăzi pentru a immortaliza momentele de rigoare, dar și culesul de cireșe

coapte de la margine de sat...

La insistențele și propunerea directoroarei Elisaveta Cojocar, în 1995, instituția a primit statutul de Liceu, iar din 2005 i s-a acordat numele

naționale și internaționale. Cel mai mare proiect obținut este „Reforma Învățământului în Moldova“ (PRIM) prin care s-a modernizat infrastructura, s-au dotat cu tehnică și utilaje

considerabile la consolidarea și dezvoltarea instituției, plasând accentul pe calitatea învățământului și modernizarea școlii în funcție de conjunctura timpului în care au activat. Și cred că e timpul a fi deschisă o Galerie a Directorilor de Liceu pe un panou special.

„Școala are astăzi 40 de ani! 40 de ani în care fiecare om al acestei instituții s-a prins sub arcu timpului pentru a desăvârși o muncă temeinică și s-a străduit să facă ceva mai bun, mai aproape de perfect. Fiecare manager, alături de profesori, elevi și părinți au făcut ca lucrul lor să se închege cu armonia și viitorul, au devenit autorii unei realități rotunde, complete, frumoase, a unui cosmos — numit astăzi Liceul Teoretic „Ștefan Holban“, instituție care creează personalități, crește destine și absolvenți care au fost și rămân o forță generatoare de idei, promotori ai adevăratelor valori“, a remarcat doamna directoare Tamara Macari. Apoi a continuat cu următoarele: „Voi continua ideile predecesorilor, având aspirația de a duce liceul pe

„Ștefan Holban“ — profesor, avocat, deputat în Sfatul Țării și Parlamentul României, prefect al jud. Lăpușna, născut în satul Cărpineni.

Sub conducerea domniei sale, din anul 2000 a început o fructuoasă colaborare cu diferite instituții naționale și internaționale (Corpul Păcii, Fundația SOROS) pentru a dezvolta abilitățile și competențele cadrelor didactice.

Din 2011 în funcția de director al liceului vine Roman Copăceanu care va pune accentul pe crearea unor condiții optime pentru profesori și elevi, pentru a susține un proces educațional de calitate și eficient. În perioada sa de directorat s-a reabilitat considerabil instituția prin obținerea unor proiecte importante din Fondul pentru Eficiență Energetică. Activând 36 de ani ca director adjunct și 5 ani director, a organizat un colectiv unit, a susținut și stimulat creșterea profesională a fiecărui cadru didactic.

În anul 2016, în urma concursului, doamna Tamara Macari a fost desemnată director al liceului. În acest timp accentul a fost pus pe activități de promovare a imaginii instituției la nivel local, raional, național, dar și pe implicare în proiecte

laboratoare, cabinetele, a fost reparat spațiul adiacent al instituției. Alte proiecte importante rămân a fi „Clasa viitorului“, „Sprijin social și

educațional pentru copiii romi de la treapta preșcolară și învățământ primar“ susținut de către Fundația pentru Dezvoltare și Pestalozzi; „Tekwill în fiecare școală“, „Școala Digitală”șă.

Indubitabil, fiecare dintre managerii instituției au adus aporturi

una dintre cele mai înalte trepte ale succesului. Acest lucru ne reușește grație activității profesionale a echipei manageriale și aportului fiecărui angajat. Îmi exprim speranța că aceste rezultate notorii vor motiva atât elevii, cât și profesorii, să se dedice plener, și în continuare, studiu-

lui, care te învață să ai încredere în sine, să te descoperi ca personalitate, să explorezi noile dimensiuni ale propriei ființe și să optezi mereu în favoarea formării profesionale, excelând în meseria preferată. Ne propunem să continuăm schimbarea din „bine” în „și mai bine” a instituției prin modernizarea procesului instructiv-educativ, prin sporirea calității actului educațional, continuarea parteneriatelor școală-familie-societate, implicarea în proiecte naționale și internaționale, dar rămânând promotorii valorilor locale și naționale”, a mai menționat Tamara Macari.

Această sărbătoare a fost întregită cu sfințirea edificiului și deschiderea Centrului Regional de Excelență în Educație Economică și Antreprenorială.

Vă mulțumim, dragi dascăli, că desplețiți timpul D-voastră împlinindu-l în file frumoase de istorie! Vă mulțumim că ghidați cu atâta dăruire, răbdare și înțelepciune! Vă mulțumim că implantați valori, altoiți suflete și creșteți Oameni! Vă mulțumim că ați zidit anii D-voastră la temelia acestui Templu al Înțelepciunii! Primiți toată recunoștința și

respectul tuturor generațiilor cărora ochii D-voastră le-au luminat privirea și le-au modelat destinul.

Aceasta este și școala mea, pe care am absolvit-o în a doua generație de absolvenți. Tot respectul și recunoștința!

La mulți ani, LT „Ștefan Holban” din comuna Cărpineni!

Pozele realizate de către Feoctista Colța, eleva cl. a XI-a, LT „Ștefan Holban”

MARIA CUDLENCO, DIRECTOR BIBLIOTECA PUBLICĂ CRIHANA VECHÉ, CAHUL

Campania Națională de promovare a lecturii „Să citim împreună”, ediția a XI-a 2022 a ajuns la Crihana Veche

Cartea „Pâine de la iepure” a venit la Crihana Veche împreună cu scriitorul, dramaturgul, folcloristul și poetul Iulian Filip și colaboratoarea Bibliotecii Naționale pentru Copii „Ion Creangă”, doamna Maria Harea. Povestea pâinii de la iepure s-a mutat din carte pe scena Casei de Cultură, biblioteca publică din localitate, fiind neîncăpătoare pentru toți doritorii de a participa la acest eveniment de zile mari: elevi, preșcolari, cadre didactice, părinți.

Pâinea, ca lumina soarelui, a fost împărțită tuturor prin scenete, recitaluri, cântece și poezii din creația lui Iulian Filip, dansuri și voie bună. Spectacolul „Pâine de la iepure” a transmis celor prezenți o atmosferă de sărbătoare și bună dispoziție.

„Pâinica de la iepure are gustul pâinii de la iepure din copilărie. Împărțită cu aproapele tău, învățăm să fim mai buni, mai darnici, mai cu suflet”, a mărturisit Poetul în discuția cu copiii. Primarul localității, dl Igor Miclaus a salutat publicul și a îndemnat copiii să afle gustul pâinii din cărțile de la bibliotecă. Doamna Maria Chiriac, profesoară de limba și literatura română la Gimnaziul „Mihai Eminescu”, a menționat despre rolul lecturii și cărții pentru tânăra generație. La plecare, cei prezenți au primit cărți cu autografe din partea autorului. În albumul cu autografe al Bibliotecii, Iulian Filip a consemnat următoarele:

„Toată aprecierea, admirația și recunoștința pentru felul în care mi s-a

pus la lucru cartea „Pâine de la iepure”. Am văzut un autentic spectacol cu pâinea la mijloc, iar în spectacol — implicați, firește, fără forțarea noiei, copii de toate treptele; de la cei de grădiniță până la cei în prag de nuntă! Îmi place să revin, de fiecare dată, la Crihana Veche!”

La realizarea spectacolului „Pâine de la iepure” au contribuit copiii satului și părinții lor, Gimnaziul „Mi-

hai Eminescu” Crihana Veche, Grădinița de copii „Clopoțelul”, Casa de Cultură Crihana Veche, Muzeul de Istorie și Etnografie, Sala de Ceremonii „Otilia”, cărora le mulțumim mult pentru implicare. Împreună am realizat un eveniment comunitar cu un impact educativ, estetic, emoțional de valoare.

Evenimentul a avut loc în cadrul Campaniei Naționale de promovare a lecturii „Să citim împreună”, ediția a XI-a 2022, lansată de Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”, având ca scop atragerea copiilor și adolescenților la lectură, promovarea cărților valoroase ale autorilor autohtoni și încurajarea lecturilor în familie.

Satul din sufletul etnologului Tudor Colac

DR. MARIANA COCIERU

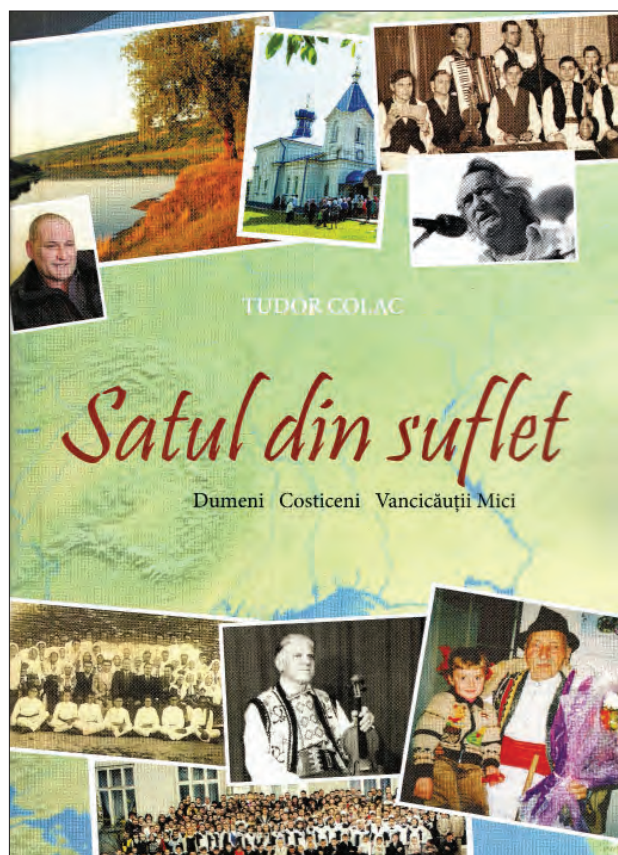
Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM

Monografia etnofolclorică *Satul din suflet: Dumeni, Costiceni, Vancicăuții Mici* (volumul I), elaborată de către regretatul coleg etnolog Tudor Colac, doctor în filologie, în cadrul proiectului de cercetare 20.80009.1606.03 *Contexte socio-culturale autohtone și interconexiuni europene în creația populară și literatura cultă din Basarabia (sec. XIX până în prezent)*, reprezintă, potrivit afirmațiilor autorului, un studiu inițiat încă la începuturile carierei sale de cercetător științific al fenomenelor etnoculturale: „De prin anii șaizeci ai secolului trecut am început să adun informații, imagini foto, înregistrări audio și video. După ce m-am convins că primăria nu este dispusă pentru susținerea unei echipe de entuziaști dornici să valorifice acest subiect, așa cum se procedează prin alte părți, am purces la formarea unei baze de date având ca generic *Satul meu din depărtare*” (Colac, 2022, pp. 4-5). În prefața lucrării, autorul ne dezvăluie și motivul elaborării acestei lucrări: „De ce *Satul din suflet*? Întotdeauna am rămas plăcut surprins de oamenii din sat care consideră cea mai mare bogăție nu averile materiale, ci zestrea spirituală, comorile sufletești, cu tradiții și datini moștenite prin generații” (Ibidem, p. 5). De altfel, și din interviurile pe care le-am avut cu redutabilul etnolog, am aflat că dezideratul

dumnealui era de a lăsa posterității o monografie a localității de baștină, pe care o asocia sentimentului de dor și o definea, cum e și firesc, ca pe spațiul cel mai stabil, căminul, casa în care te-ai născut, cuibul părintesc, vatra părintească, de unde

realizată de etnologul Tudor Colac nu este una unilaterală, ci inter- și multidisciplinară, constând în „culegerea de informații referitoare la cadrul cosmologic, cadrul biologic, cadrul istoric, cadrul psihologic, la activitatea economică, juridică, politică și spirituală a așezării”

(Hălmăgean; Sabău, 2018, p. 12). Lucrarea etnologului Tudor Colac, preconizată să apară în două volume, intenționa să acopere toate aceste aspecte inter- și multidisciplinare și să se recomande ca o excelență cercetare monografică a localităților Costiceni, Dumeni și Vancicăuții Mici, din județul Hotin, azi aflate în componența raionului Noua Suliță din regiunea Cernăuți (Ucraina). Cu părere de rău, pe moment ne vom referi doar la primul volum al amplei monografii etnofolclorice, întrucât cel de-al doilea, din cauza decesului etnologului Tudor Colac nu a fost definitivat. Ideea înfăptuirii acestei lucrări care să cuprindă cele trei așezări rurale, și nu

„ne alegem cu acea rezervă de forță invizibilă, de energie și credință — călăuzitoare și ocrotitoare” (Ibidem, p. 23).

Reflectând asupra procesului anevoios de identificare a materialelor pentru redactarea unor astfel de lucrări, fapt confirmat și de autorii de monografii sociologice rurale, trebuie să subliniem că investigația

doar satul Costiceni, i-a apărut autorului în momentul depistării în arhiva Primăriei comunei Costiceni a diverselor informațiilor cu privire la cele trei sate componente: Vancicăuții Mici, Costiceni și Dumeni. Prin urmare, unele materialele, mai ales cele redactate din perspectivă istorică, incluse în acest volum, se referă la toate cele trei localități.

Lucrarea propusă astăzi spre prezentare publică este structurată în cinci capitole distincte, însoțite pe parcurs de materiale fotografice relevante pentru investigația realizată de autor și oportune pentru cititorul interesat de anumite aspecte elucidate în acest volum.

Partea introductivă cuprinde cuvântul autorului, intitulat *Elogiu vetrei strămoșești*, unde ne dezvăluie informații cu privire la primele intenții de realizare a monografiilor satului, venită ca o directivă din partea administrației județene: „la 9 februarie 1944 prefectura județului Hotin, din componența căruia făceau parte și cele trei localități, Dumeni, Costiceni și Vancicăuți, prin circulara nr. 181 cerea primăriilor întocmirea monografiei satelor din raza județului Hotin până la 1 martie din acel an” (Colac, 2022, p. 3). Cu părere de rău, constată Tudor Colac, administrația comunei Costiceni s-a arătat reticentă la realizarea acestui obiectiv, astfel că propunerea prefecturii a rămas nerealizată până la momentul apariției acestui volum. Cu toate acestea, menționează autorul, au existat câteva tentative ale intelectualilor acestei comune de a aborda în diverse publicații aspecte ce țin de istoria și viața spirituală a costicenenilor.

Prezintă interes și inserarea interviului cu primarul comunei Costiceni în partea introductivă, din care aflăm informații cu privire la starea socială, economică a mediului rural, reformele administrative de dezvoltare a comunității, atragerea de investiții prin proiecte europene pentru soluționarea cu succes a problemelor de ordin social și economic.

Capitolul întâi, *Incursiuni în cronografia trecutului*, cuprinde o serie de articole care se referă la istoria acestor localități. Se încearcă o analiză etnologică a conceptului de *vatră pârintească*, prin relevarea semnificației acestui spațiu sacru în mentalitatea tradițională, cu trimiteri concrete la obiceiuri și tradiții, la expresii și credințe legate de valențele magice ale acestui loc în memoria colectivă.

În continuare se aduc mărturii ale existenței vieții umane din epoca străveche și antică în spațiul carpato-danubiano-pontic, inclusiv în regiunea Cernăuți, se încearcă o reconstituire cronologică a parcursului istoric pe care l-au avut de trecut cele trei așezări rurale, se aduc dovezi istorice de constituire a localităților, și aici trebuie să menționăm remarcabila descoperire a etnologului Tudor Colac privind primul document oficial care reprezintă actul de constituire a satului Dumeni: „Extras din *Uricul de la Ștefan Voievod, domn al Țării Moldovei*, prin care satul Dumini, denumirea veche a localității Dumeni de astăzi, este dat lui Pătraș și Cozar, de la Iezerul Alb, și lui Dumea, fiul lui Pătraș, și Iurie și Măndre, pentru slujbă domnească în dreaptă credință”, iunie, 1443, Suceava. Ceva mai târziu este atestat și satul Costiceni, 18 februarie 1581, deși, subliniază autorul, s-ar putea ca alți cercetători „mai norocoși” să identifice și alte documente oficiale care să dovedească existența mai timpurie a acestei localități. Cea mai recentă așezare rurală este Vancicăuții Mici, atestat la 1861, deși, presupune autorul, că această localitate ar putea avea rădăcini și mai vechi, întrucât: „Vancicăuții Mici a fost parte componentă a satului Vancicăuți, menționat pentru prima dată în anul 1609” (Colac, 2022, p. 29) și înaintea, în acest sens, o ipoteză că „această dată ar putea fi cu referință și la Pol-Vancicăuți” (Ibidem) (adică Vancicăuții Mici). Cu privire la Vancicăuții Mici, ca sat cu țărani de stat, în varianta tradusă din rusește „Pol-Vancicăuți” (Поль-Ванчикауць/Пол-Ванчиковцы, azi Novovankovți), cu „țărani împărătești”, în subordinea Vancicăuților Mari (Vancicăuții de azi), cercetătorul întreprinde o adevărată investigație istorică, utilă pentru perceperea tuturor factorilor sociali și politici care au marcat evoluția satului, subliniind că în pofda faptului că la ora actuală țărani statului „practic au dispărut ca pătură socială, nostalgia consătenilor din Vancicăuții Mici după timpurile de altădată a mai rămas în memorie prin acea noțiune

de „împărătești”, de la împăratul rus Petru cel Mare” (Ibidem, p. 33).

În continuare, capitolul istoric este completat cu date referitoare la: Ținutul și județul Hotin din secolele XIX-XX, date despre Dumeni și Costiceni sub ocupația țaristă, cartografiile pentru aflarea genealogiei familiei și afirmarea identității, situația demografică a populației satelor Costiceni și Dumeni conform statisticilor, recensămintelor populației și alte documente demografice începând cu anul 1820 și până în 1858.

Capitolul al doilea, *Istorie și economie, reforme agrare*, continuă șirul de informații istorice, dezvăluind de astă dată aspectul economic al localităților analizate și invocând referințele istorice la reforma agrară implementată pe parcursul anilor 1920—1930, precum și prin prezentarea actelor ce relevă tabloul nominal al locuitorilor satelor din comuna Costiceni, cu drept de împroprietărire, analize ale proceselor-verbale privind împroprietărirea sau exproprierea locuitorilor din diverse cauze, liste ale militarilor înrolați în Armata Română în 1941—1944, familiile cărora au primit ajutoare materiale.

Capitolul al III-lea al monografiei *Din hronicul de familie al neamului Colac* reprezintă o incursiune în genealogia viței Colac, unde autorul acordă o atenție deosebită etimologiei cuvântului *colac*, cu popasuri concrete în diverse spații lingvistice unde există acest cuvânt, dezvăluindu-ne în continuare și „formele flexionare ale paradigmei întâlnite în complexul etnofolcloric din spațiul românesc, inclusiv în cele trei sate — Costiceni, Dumeni și Vancicăuții Mici din regiunea Cernăuți — cu referințe la noțiunea *colac* drept simbol de ofrandă și forma principală a pâinii de sărbătoare cu semnificații aparte în cultura populară” (Ibidem, p. 146). De asemenea, observăm o continuare firească a interesului omului de știință pentru entitatea socială *familia*, pe care o analizează din diverse perspective: folclorică, etnografică, sociologică, antropologică, psihologică, pedagogică, istorică etc., urmând, „tip[ul] de cercetare interdisciplinară și multidisciplina-

ră deprins din studierea lucrărilor școlii sociologice de la București“ (Iordan Datcu). În studiile dedicate familiei, menționează Iordan Datcu, etnologul Tudor Colac este „interesat de familie ca generatoare de cultură și civilizație, de parametrii ei culturali, de rostul părinților ca modele generatoare de exemple, de rolul familiei în transmiterea tradiției, a valorilor familiei și a modelelor comportamentale, sărbătorile, riturile de trecere fiind canale de transmitere a acestora“. Putem afirma cu certitudine că materialele din capitolul acesta continuă exclusiv șirul de studii consacrate familiei ca vatră a spiritualității românești. Interesante ni se par și inserarea articolelor-evocări ale chipurilor părinților, rudelor, unde aflăm creionate portretele fizice și morale ale unchilor, mătușilor, verilor și ale nepoților, descendenți ai viței Colac. Sunt realizate câteva scheme de genealogii ale familiilor Colac din diverse localități ale Republicii Moldova, toate înmănușate în „CARTEA neamului Colac“. Portretele realizate sunt nemijlocit legate de viața folclorică și etnografică a mediului rural, de multe ori, creionările sunt legate de obiceiurile și tradițiile satului, astfel încât constatăm evocări ale unor informații etnografice prețioase. Relevante sunt și articolele-mărturii semnate de fratele autorului Gheorghe Colac, unde avem prezentate sărbătorile calendaristice românești cu obiceiurile și practicile asociate acestor manifestări etnofolclorice, credințe și superstiții, texte literare; de nepoata Natalia Colac, care realizează un eseu genealogic; de sora Fevronia Colac-Captari, care ne aduce mărturie despre bucătăria tradițională de acasă etc. Prin urmare, ceea ce realizează autorul în capitolul respectiv se asociază perspectivei Școlii sociologice de la București de a studia

familia „prin abordarea ei, pe de o parte, în complexitatea sarcinilor și rolurilor față de individ și societate, iar, pe de altă parte, descifrarea particularităților în raport cu sistemul social, cu ansamblul normelor și valorilor morale, religioase, juridice, culturale“ (Școala Sociologică de la București, 1996, p. 250), ceea ce, potrivit profesorului D. Gusti, și constituie trăsătura specifică a familiei rurale: „integrarea completă a indivizilor, prin anihilarea voințelor individuale și prin supunerea față de voința colectivă, obiceiuri și interesul comun“ (Gusti, 1937, p. 381).

Următorul capitol este consacrat *Fiilor satului Costiceni*, în care, rând pe rând, se perindă interviuri, portrete, cronici despre cei mai de faimă oameni ai comunei Costiceni, de la oamenii simpli, până la muzicieni, savanți cu renume internațional, cei care au făcut istorie și continuă să o facă oriunde s-ar afla. Găsim cronici consacrate talentatului regizor de teatru, muzician, actor, poet, coregraf, pictor și sculptor Grigore Pantazi, profesorului Ion Rață, colonelului Alexandru Rață, medicului Mihai Șeremet, dr. inginer Vasile Doholici, arhitectului Mihai Șeremet, dr. medic-cardiolog Andrei Banaru, sportivului Pintilie Rață, istoricului Andrei Nicorici, medicului urolog Vasile Captari, dr. Vladimir Captari și multor altor personalități.

Ultimul capitol al monografiei, intitulat *Din Cartea de Glorie a Neamului românesc*, cuprinde câteva materiale despre personalitățile satului, foarte valoroase, din punctul de vedere al autorului, pentru spiritualitatea românească: Eugen Pâslaru, viticultor, director General al Companiei „Sălcuța“ SRL, ex-deputat în Parlamentul Republicii Moldova; Ion Vatamanu, scriitor, savant și om politic; Toadere Captari, muzician, violonist, dirijor de orchestră, de-

ținător al titlului „Meșter popular“; Zinaida Smochină-Rotaru, scriitor, autor de cărți pentru copii. Capitolul se încheie cu un articol în care este evocat modelul de familie-etalon, reprezentat prin dinastia de muzicieni Captari. În prezentul studiu această dinastie este abordată de etnolog prin prisma transmiterii moștenirii spirituale din tată în fiu, ca model esențial de performare a culturii tradiționale în continuă actualizare.

În concluzie, exprimăm doar profundul regret că distinsul nostru coleg nu mai este printre noi pentru a se bucura de roadele realizărilor sale și sperăm că volumul doi al acestei monografii care inserează materialele etnofolclorice culese de Tudor Colac în cele trei localități nu va rămâne în variantă manuscriptică, ci, prin eforturile noastre comune, va fi pregătit și publicat în viitorul apropiat.

Referințe bibliografice:

1. Colac, Tudor. *Satul din suflet: Dumeni, Costiceni, Vancicăuții Mici*. Volumul 1. Redactor-coordonator: Mariana Cocieru. Chișinău: S. n., 2022 (Grafema Libris). 650 p.
2. Hălmăgean, Gabriel; Sabău, Sorin. *Cercetările monografice de la Sâmbăteni 1933—1936*. Arad: Editura Complexului Muzeal Arad, 2018. 200 p.
3. Gusti, Dimitrie. *Paralelismul sociologic*. În: *Sociologie Românească*. 1937, anul II, nr. 9-10, p. 379-385.
4. *Școala Sociologică de la București: Tradiție și actualitate (extrase)*. Coord.: Maria Larionescu. București: Editura Universității, 1996. 268 p.

Notă: Recenzia a fost realizată în cadrul proiectului de cercetare 20.80009.1606.03 *Contexte socioculturale autohtone și interconexiuni europene în creația populară și literatura cultă din Basarabia (sec. XIX până în prezent)*, Institutul de Filologie Română „B. P. Hasdeu“ al MEC.

Această carte poate fi procurată pe site-ul

www.casadeCreatie.md

Un buchet de crizanteme

În timpul studiilor la unul dintre colegiile pedagogice, Veronica Apostol, orășeancă prin naștere, adeseori pune la îndoială opiniile grupei. Colegii au numit-o *alintata* — supranume ce a însoțit-o aproape un an. Când și-a dat seama că ea pe mulți îi depășește prin nivelul de cultură generală, fata a început să-și ia năsul la purtare. Atunci, firește, colegii i-au agățat încă o îmbinare de cuvinte: *deșteapta noastră*. Ambele calificări au însoțit-o pe liceană până la absolvirea studiilor.

Poporul zice: nu aduce anul ce aduce ceasul. Într-adevăr, ceasul, adică momentul repartizării la locul

lucru ce i-ar fi putut oferi găzduire se aflau mai departe, deci profesoara novice a acceptat căsuța modestă din imediata apropiere a unei văduve. A evitat astfel drumurile satești pline de praf pe timp uscat și încărcate de noroi în zilele ploioase.

Gospodina căsuței, o femeie tânără de tot, s-a arătat a fi comunicativă și plăcută. „Dragă domniță, i-a spus ea, iată situația mea în câteva cuvinte. Acum patru ani, m-am căsătorit cu un consătean, un flăcău pe placul inimii mele: drăguț, respectuos și omenos. Era dintr-o familie cu mulți copii, ca și mine. Ne-am apucat amândoi, la o săptămână după

DUMITRU APETREI

grele. Statului sovietic niciodată nu i-a păsat de sănătatea soldaților neruși, proveniți din naționalitățile peste care a pus stăpânire. Nu știu cum de mai suportă bunul Dumnezeu o așa orânduire. Dacă ar fi în puterile mele, i-aș da foc acestui imperiu și i-aș vântura cenușa, cum se zice, în cele patru zări, doar așa poate să-și liniște sufletul și inima mea. În blestemata de Ceruri Uniune Sovietică omul nu a avut și nici nu are valoare“.

După aceste mărturisiri amare, stăpâna casei a zis: „Hai să intrăm, în odaia din dreapta am doar câteva lucruri: o măsuță, un pățuc și un dulăpior, ni le-au dăruit părinții noștri. Comodități modeste de tot, dar liniște, dragă profesoară, vei avea deplină. Eu dimineața plec la muncă pe câmpurile colhozului și mă întorc sara, de obicei, cam târziu, mai ales acum toamna, pe timpul recoltării.“

Veronica, fără să vadă camera, a zis atunci: „Mie, acum, la început de cale, liniște îmi trebuie în primul rând“. „Dacă zici așa, înseamnă că, chiar de azi, sokoate-te găzdașă mea“. „Cu plata ne vom înțelege noi, a adăugat profesoara...“ „Domnișoară profesoară, nu-ți fă griji. De când mă știu, m-am mulțămît cu ceea ce îmi dă bunul Dumnezeu“.

Au intrat. Privind interiorul odăii, profesoara a zis: „Îmi aduc de la școală valiza și considerați-mă chiar de azi găzdașă Dumneavoastră“. „Să fie într-un ceas bun“. „Îmi pare bine că la nevoie voi avea cu cine schimba o vorbă-două“.

Când a revenit de la școală, Veronica a găsit pe măsuța din mijlocul camerei o cană frumoasă de sticlă plină cu apă, alături un pahar, iar pe fereastra dinspre amiază un ulcior de argilă ornamentat, în care se

de muncă după absolvirea Colegiului, i-a adus domniței o surpriză deranjantă, chiar îngrijorătoare: a fost trimisă într-o școală rurală. Părinții ei, grijiulii de felul lor și cam ambițioși, au intervenit printr-o cunoștință-două, dar fără succes. Deci, pe 25 august, Veronica, cu strângere de inimă, s-a prezentat la respectiva instituție. Spre surprinderea ei, aici a fost întâmpinată cu brațele deschise. Directorul, tânăr și el, s-a oferit s-o ajute să-și găsească o gazdă mai aproape de școală. Gospodăriile so-

nuntă, și, n-ai să crezi, în patru luni și ceva am ridicat această căsuță. Cum numai am reușit să aranjăm în ea o cameră, aceasta din stânga, în care dorm și fac mâncare, pe Tudosel al meu l-au luat la armată. L-au dus tocmai în Kazahstan, la rachete. Acolo, după numai un an și ceva, s-a îmbolnăvit sarmănelul de radiație. L-au eliberat, dar n-a dus-o niciun an de zile și s-a stins în chinuri grele: pierdea cunoștința, vărsa sânge, cerea în permanentă apă, (...) vai de soarta lui, dar și a mea. S-a stins în chinuri

aflau stebлуțe proaspete de busuioc ce răspândeau o aromă îmbătătoare.

La ședința Consiliului Pedagogic din ziua următoare, Veronica a fost feliicitată cu primul ei pas pe tărâmul nobil al pedagogiei. Unul dintre bărbați a constatat că prezența ei va înțineri cu siguranță colectivul școlii. I s-a încredințat clasa IV-a, învățătoare și diriginte.

La primele lecții o cam copleșeau emoțiile, dar reușea să le potolească treptat. Observase că băiețelul din banca a doua, cu prenumele Vasiliică, avea o privire neastâmpărată, era tuns chilug, iar părul negru îi creștea deosebit de țepos; iar un alt băiat din banca a treia, cu o chică castanie, tenul ușor luminos și o privire iscoditoare, urmărea atent mișcările lui Vasiliică. Într-adevăr, primele impresii nu au înșelat-o — aceștia doi, pe la sfârșitul primei săptămâni începuseră să-i facă probleme. Nu erau îndeajuns de atenți la explicațiile ei, nu întotdeauna își făceau temele pentru acasă. De la recreații se întorceau foarte agitați și mult timp nu reușeau să-și potolească emoțiile. Cum numai Vasiliică își arunca privirea spre Păvălaș și spre alți copii, în clasă porneau râsete, se declanșa animație și zgomot.

Într-o zi, i-a oprit pe cei doi șotioși după lecții și le-a expus cerințele și pretențiile ei, dar, cum s-a văzut în următoarele zile, efectul a fost neînsemnat. În gândul ei îi „înzestraseră” cu câte o poreclă: pe Vasiliică l-a botezat ariciul, pe celălalt — motănașul. Când se uita la ei și își amintea poreclele, simțea o ușurare sufletească și abia de își stăpânea râsul. Peste vreo lună și ceva, într-o zi de vineri, le-a spus hotărât că îi va invita pe părinții lor la școală și le va povesti despre comportarea lor necuviincioasă. Ambii băieți i-au răspuns cu îndrăzneală că părinții lor sunt foarte ocupați cu munca la câmp, că-i toamnă, timpul recoltării, și că uneori sunt luați și ei la munci, așa încât nu întotdeauna reușesc să-și facă lecțiile.

Nu a trecut mult timp de la această prevenire serioasă și prevestitoare de neplăceri pentru ei, că năbădăioși au făcut altă șotie. Într-o dis-de-dimineată, au adus la școală un arici

și i-au dat drumul sub banca în care stăteau două eleve drăguțe, dar cam năzuroase. Cum numai profesoara a început să strige catalogul, fetișcanele au zărit ariciul și au sărit ca arse din bancă, iar în clasă s-a pornit o mare învălmășeală. Hărmălaia s-a potolit doar atunci când, l-a propunerea profesoarei, copiii au reușit să rostogolească cu o riglă animăluțul pe o bucată solidă de carton, încredințându-i lui Vasiliică să-l scoată în afara curții și să-l așeze în vreo tufă din preajmă. Băiețelul voia să arate că se teme de arici, dar până la urmă n-a avut încotro și a executat porunca. Bănuiala a căzut, desigur, pe Vasiliică și pe prietenul lui; ei însă se apărau cu înverșunare. Profesoara se hotărâse să se întâlnească în ziua următoare cu părinții șotioșilor și să vorbească cu ei cât se poate de categoric.

După ce terminase lecțiile și intrase în cancelarie, a auzit, printre altele, că la noapte se așteaptă o răcire bruscă a vremii. Gândul a dus-o imediat la camera ei neîncălzită, la faptul că s-ar putea să înghețe în timpul somnului și să răcească. Într-adevăr, în noaptea ce a urmat simțise, mai spre dimineață, o răceală neașteptată, pătrunzătoare. A coborât energic din pat, s-a apropiat de fereastră și a văzut că minunatul covor verde din fața casei era acoperit de o brumă densă de un argintiu sclipitor. Ieșind în tindă să se spele, a dat și aici de o surpriză: apa din căldare se acoperise cu o pojghiță de gheață. A spart cu cana oglinda fărâmicioasă a apei, s-a spălat repezător și-a așezat în geantă caietele controlate de cu seară; atunci, brusc, ca din senin, i-a apărut un gând neașteptat: să părăsească, pe neprins de veste, satul, să plece de la această școală. „Tănără cum sunt, și-a zis, voi găsi eu ceva de lucru în oraș”.

Când și-a aruncat privirea în oglindă să-și potrivească coafura și să-și privească chipul, a auzit bătăi insistente în ușa de la tindă. A deschis-o și a încremenit de uimire: Vasiliică-ariciul, îmbrăcat foarte sumar, roșu la față de la aerul rece al dimineții, a salutat-o cu o voce caldă, i-a întins un buchet de crizanteme de o frumusețe și o prospețime deosebită, spunându-i: „Asară mama a

auzit că va cădea bruma, le-a tăiat și a zis să vi le dăruim dumneavoastră.” „Chiar așa a spus mămica ta?” „Da, a mai zis că sunteți o profesoară bună, răbdătoare și că oamenii din sat vă respectă.”

Când s-a înclinat să ia mândrețea de buchet, a observat că Vasiliică avea în picioare niște sandalete luate, se vede, la rezezeală în picioarele goale. „Tu, măi Vasiliică, de ce nu te-ai încălțat cum se cuvine? Spune-i mămicăi tale că îi mulțumesc din suflet pentru aceste flori minunate, iar tu fugi repede și încălță-te cum trebuie și să vii la lecție fără întârziere.” „M-am grăbit să vă prindem acasă”, i-a răspuns el, ascunzându-și palmele sub veston. Noi trăim aproape, numai peste două case de aici, de la lelea Măriuca, a spus repede băiatul, și de aceea am venit în sandale”

Intrând în casă cu acel minunat buchet în brațe, pe profesoară a cuprins-o un fel de emoții amestecate. Și-a adus aminte de ziua când, în drum spre gazdă, sătenii care se întorceau de la biserică (era de ziua Arhanghelilor Mihail și Gavriil), o salutau respectuos. O încercă un ușor fior de jenă pentru poreclele zămislite în mintea ei. A luat buchetul de crizanteme, frumos și bogat, și l-a desfăcut în grabă, astfel încât jumătate din el să-l poată duce la școală și să-l depună în cancelarie. Când să iasă din cameră, lelea Măriuca a oprit-o, zicându-i: „Deseară, dragă Veronică, ai să treci cu somnul în odaia în care dorm eu, adică la călduț. Mă bucur mult că lumea din satul nostru te vorbește de bine. Părinții lui Vasiliică sunt oameni gospodăroși și omenoși și, cum vezi, te-au luat în samă”.

Era o zi de toamnă răcoroasă, dar plină de o lumină caldă ce se revărsa în sufletul profesoarei. Când a intrat în curtea școlii, din dreapta și din stânga au potopit-o salutările zglopii ale elevilor, iar din coridor răzbătea sunetul chemător al clopoțelului. O voce interioară, brusc, i-a șoptit: „Ideea ta de a părăsi această școală e una pripită... Nu, nu vei mai pleca nicăieri... Veșnicia s-a născut la sat — să-ți aduci mereu aminte de cuvintele lui Lucian Blaga... În ele se ascunde un simplu și mare adevăr...”

Tot mai sus, în înălțimi, cântul ciocârliei...

Precum e multășteptată de către noi toți primăvara, atunci când după o iarnă lungă, prea lungă hibernare, viața izvorăște din nou prin coltele verde al ierbii, apoi — în albul imaculat al firavilor ghiociei, în galbenul și rozul primelor floricele de câmp, dar și în zâmbetul cuminte al celor care și-au prins la piept simbolul dragostei — Mărțișorul — se bucura în copilăria sa Viaceslav Bârcă de muzica ce curgea neîncetat, se revărsa melodios de sub arcușul marelui violonist, inegalabilul lăutar, Dumitru Blajinu, vioara căruia, vine vorba, avea glas duos de mamă, zvâcnet de ciocârlie, culorile curcubeului „sprijinit” de-a-supra stânii de mioare...

— Mi s-au întipărit pentru tot restul vieții acele fascinante, irepetabile și inestimabile, aș zice, melodii — *Miorița, Sărmanu dorușu meu, Foică trei lalele, Dor de mamă, Cântec de dor, Hai la joc, mări moșnegele!, Turnați vin și dați găluște, Să scoatem nunta din casă, Nunta colhoznică, Cântec ciobănesc, Foaie verde matostat, Hora sărbătorii, Sânt din plaiuri moldovene* și multe altele, interpretate cu atâta dor și talent de către marele rapsod și prieten al distinsului lăutar, Nicolae Sulac, dar și nemuritoarea *Baladă pentru vioară și orchestră* a legendarului Ciprian Porumbescu, — îmi mărturisește muzicianul Viaceslav Bârcă, actualmente — vestit lăutar din sudul țării, conducător al renumitei Orchestre de muzică populară „*Doina Prutului*” de la Casa raională de cultură „*Nicolae Sulac*” din Cantemir. Și-apoi, cum poate fi dat uitării, să zicem, geniul aceluiași Ciprian Porumbescu, care a compus vestita sa baladă...în numai 7 zile, număr poate deloc întâmplător, sugerând parcă printr-o banală coincidență perfecțiunea lui de netăguit. Aflat în grele suferințe, marele compozitor, meta-

foric vorbind, și-a cântat la vioară, prin ferestrele larg deschise, iubirea și tristețea, încât trecătorii rămăneau înmărmuriți, uitând să plece. Legende spun că „lacrimile erau de nestăvilit în ochii celor întemnițați atunci când tânărul Ciprian devenea una cu vioara, iubirea lui cea mai presus de toate...Sunetele viorii sale răscoleau până în adâncuri sufletele celor închiși” (În 1877, autoritățile austro-ungare îl întemnițează pentru cca 80 de zile, invocându-i lui Porumbescu...declarațiile lui patriotice, dragostea de Țară! — n.n.)

De bună seamă, vioara este unul din instrumentele muzicale care poate reda cel mai bine complexitatea trăirilor umane, însă cine și-ar fi imaginat vreodată că dintr-o simplă vioară pot curge cu atâta naturalețe sunete care bucură, cuceresc, înduioșează și te poartă într-o altă lume? Evident, nu-și putea nicidecum imagina Viaceslav Bârcă, la cei 6-7 anișori ai săi că peste ani, la Festivalul Internațional al violoniștilor din arealul românesc „*Dumitru Botgros*”, desfășurat în 2003, la Cahul, anume Dumitru Blajinu, membru al prestigiosului juriu, în frunte cu Nicolae Botgros (alături de alte notorietăți ai muzicii instrumentiste românești — Serghei Ciuhrii, Petre Neamțu, Ion Dascăl ș.a.) să insiste ca anume violonistului Viaceslav Bârcă din Cante-

mir să-i fie înmănat Premiul Mare al Festivalului în memoria marelui lăutar din Badicul-Moldovenesc, Dumitru Botgros. În palmaresul muzicantului am aflat atâtea alte distincții, semne de grațitudine — dovadă a perfecțiunii muzicale, adevăratelor performanțe, demonstrate la *Festivalul Rapsozilor*, desfășurat în capitala culturală a României, municipiul Iași (1998), în cadrul Concertului de Gală, fiind premiat cu Diploma de gradul I a Ministerului Culturii de la București, *Festivalul-concurs al interpreților-instrumentiști din Republica*

Moldova, „*Lăutarii Moldovei*”, la Edineți, unde președintele juriului, Nicolae Botgros, i-a înmănat Diploma de merit pentru locul I (2001); în 2002 revine acasă de la *Festivalul-concurs în memoria rapsodului Filip Teodorașcu* cu Premiul Mare; în 2003, la Cahul, este desemnat cel mai bun violonist din întreg spațiul românesc, de la Carpați până la gurile Dunării...Șirul acestor distincții, mențiuni poate fi continuat, or, colectivele folclorice create și conduse cu atâta har de el — „*Alăuta*”, „*Doina Prutului*” ș.a.- au concertat prin numeroase localități din Republica Moldova, județe din România, dar și în regiunea Kubani din Federația Rusă, orașul Nanning din China (în cadrul unui Festival Internațional de Folclor, în anul 2010) ș.a.

Cel mai probabil, își amintește mama lui, pedagog prin vocație, o mare animatoare a melosului popular, Vasilisa Bârcă, el a crescut cu muzica populară, pe care a îndrăgit-o din fragedă copilărie și pe care o auzea în familie, în sat, la nunți și cumetrii, sărbători și petreceri. S-a manifestat ca un copil cu caracter, cu har dumnezeiesc: îmi amintesc cum până a insista să-i procurăm o vioară, lua mandolina mea (pe care

clarinetistul Ion Stângă, trompetistul Alexei Ababii, acordeonistul Edgar Ștefăneț ș.a., cu care a pus începutul faimoasei *Hore din Cahul*, tradiție ce se păstrează și în prezent, pentru a deveni acel virtuos violonist de astăzi, dirijor al Orchestrei „*Doina Prutului*“, unde îi are alături pe soția Irina, distinsă cântăreață de muzică populară, iar apoi, rând pe rând — pe talentații săi feciori: trompetistul Roman, acordeonistul Danu și vio-

mente folosite în muzica produsă în spațiul românesc. Da, pot fi admise anumite influențe din Banat, Maramureș, Macedonia, chiar Serbia, în melodiile cântate în această zonă, dar, în mare parte, muzica populară românească s-a născut, s-a format, în zona Moldovei, fiind dezvoltată și promovată de către bătrânii lăutari, violoniști gen Barbu Lăutarul, Ciprian Porumbescu, Dumitru Blajinu, Ion Drăgoi ș.a.

Nu știu cum alții, dar eu unul, îmi mărturisesc muzicianul Bârcă, l-am avut și-l voi avea drept idol pe marele Dumitru Blajinu, or, potrivit experților muzicieni, Blajinu nu numai că a făcut istorie în muzica noastră populară, dar a și lansat o pleiadă de muzicieni care au făcut epocă -Vasile Iovu, Nicolae Sulac, Maria Drăgan, Angela Păduraru, Gavriil Gronic ș.a. Piese scrise de Blajinu au intrat în fondul de aur al muzicii populare și constituie un adevărat patrimoniu național imaterial. Nu întâmplător, solistul instrumentist al Orchestrei de muzică populară „*Folclor*“, naistul Vasile Iovu, a afirmat că Dumitru Blajinu a fost un artist de excepție: „El este considerat pe bună dreptate fondatorul Orchestrei de muzică populară „*Folclor*“, creată în 1967. Blajinu

o avea de la Școala Pedagogică din Cahul-n.n.), încercând să scoată ca-reva sunete muzicale. Treptat, ne-a surprins cu marea dragoste, afecțiune pentru muzica instrumentală, nu rata nici o ocazie să meargă acolo, unde auzea muzica — fie concert, nuntă, joc... Într-o bună zi, regretatul meu soț (un mare iubitor de muzică populară la baian, acordeon și alte instrumente -n.n.), îmi zice: a venit timpul să-i cumpărăm băiatului o vioară, fie cât de mică, dar instrument să fie, simt eu că va ajunge departe!. Așa s-au derulat evenimentele: în scurt timp a însușit vioara luând lecții de la un lăutar din Baimaclia, apoi- la Școala de Arte din Cantemir (unde a însușit programul de 5 ani pentru vioară în doar 2(!), apoi- Colegiul de muzică din Tiraspol, unde în afara programului activa și în ansamblul de muzică și dans „*Viorica*“, cu care a concertat prin orașele și satele Moldovei, dar și în alte țări, cum ar fi Țările Baltice. A rămas același neînduplecat și ambițios împătimit de muzică și după absolvirea instituției, pe parcursul celor 2 ani de activitate în Ansamblul de muzică și dans popular „*Izvoraș*“ al Palatului de cultură din Cahul, unde a cântat alături de talentații instrumentiști —

Ionistul Ionuț. Au cântat și cântă cu toții la Cantemir, Cahul, Chișinău, Bălți, Orhei, Galați ș.a., fie cu *Doina Prutului*, *Izvoraș*, *Rapsozii Moldovei*, *Doina Covurluiului*, iar mezinul Ionuț, deja de câțiva ani, este unul din cei mai buni vioriști în faimoasa Orchestră „*Lăutarii*“, dirijată de maestrul Nicolae Botgros.

Iată așa s-a format muzicantul-instrumentist Viaceslav Bârcă, așa a insistat să fie și cei trei feciori ai săi, cărora le-a transmis și insuflat marea dragoste pentru muzica instrumentistă — vioară, țambal, trompetă, acordeon, contrabas, clape ș.a. Violina și țambalul, susține profesorul de muzică la Școala de Arte „*Valeriu Hanganu*“ din Cantemir, Viaceslav Bârcă, sunt cele mai populare instru-

a readus în circuit folclorul nostru, pe care l-a promovat pe parcursul întregii sale vieți“, a remarcat Iovu. La rândul său, dirijorul Orchestrei de muzică populară „*Folclor*“, Petre Neamțu, a menționat că Dumitru Blajinu a fost și rămâne unul din cei mai mari lăutari: „A făcut enorm de mult pentru muzica noastră folclorică. A crescut o pleiadă întreagă de muzicieni“.

Iată de ce, susține Sergiu Toderici, șeful secției cultură și turism Can-temir, nu voi face o descoperire afir-mând că stilul inconfundabil al mu-zicianului Viaceslav Bârcă este al lui Barbu Lăutarul, Ciprian Porumbescu, Dumitru Blajinu, lăutari de dincoace și dincolo de Prut, acolo, de unde am preluat cu toții melodiile zămislite la munte și pe vale, la stână și la susurul izvorului, lângă dumbravă, la hora

satului, la nunți și cumetrii. El per-sonal, membrii Orchestrei de muzică populară „Doina Prutului”, a promo-vat și continuă să valorifice folclorul original, inedit, de colo, de la vatră, de la bătrânii lăutari, de la care a împru-mutat farmecul doinei, sârbei și ho-rei. Acele melodii ale săteanului care venea la joc de sărbători, fără reguli și restricții, așa cum a deprins de la străbuni, pentru a savura, a se bucura

de orice apariție scânteietoare a unor variante noi, autentice ale tradițiilor și datinilor, ce vor trăi peste ani, pentru că nu sunt inventate, „colorate”, înzor-zonate. Meritul lăutarului Viaceslav Bârcă constă în faptul că el a reușit să păstreze acel sublim folcloric în plăs-muii fine, curate, care se așază drept la inima ascultătorilor, animatorilor, împătimiților de melosul popular, jo-cul, balada, doina românească.

MARINA NEGRU, BIBLIOTECAR PRINCIPAL, BIBLIOTECA PUBLICĂ TERITORIALĂ CHIRCA

Serviciu de bibliotecă inspirat de-o... pupăză

Biblioteca Publică Teritorială din satul Chirca, raionul Anenii Noi, a inițiat recent un serviciu nou de bibliotecă cu genericul „Pupăza curioasă”, având în calitate de protagonistă o.... pupăză adevărată.

Pentru întâia dată pupăza și-a fă-cut apariția la geamul bibliotecii pe data de 10 mai și, de atunci, continuă să vină zi de zi, uneori chiar delectân-du-ne cu cîrîpîtul său original. În una din zile mi-a venit ideea să invit „mu-safira înaripată” la lectură, punând la geam o carte deschisă. Se pare că ide-ea i-a plăcut, ori din acea zi ne bucură cu prezența ei și mai des. Am încercat să fixăm toate aceste momente în im-agini foto și video.

Natalia Chiricov a menționat că: „Bi-blioteca este locul liniștit unde fiecare poate medita sau călători într-o lume imaginară. Ceva a încântat-o pe pupă-ză de vizitează zilnic geamul bibliote-cii”. În acest context, mi-am amintit de pupăza din tei din opera lui Ion Crean-gă și mi-a venit ideea de-a iniția un serviciu nou de bibliotecă, iar pupăza care vizitează zilnic geamul bibliotecii a devenit protagonista acestui serviciu.

Prima sesiune din cadrul serviciului „Pupăza curioasă” a fost destinat elevi-lor din clasa a IV-a. Aceștia au privit fo-tografiile cu pupăza și au alcătuit o po-vestioară, „botezând-o” totodată — Eli-za. Conținutul povestirii a cuprins cele trei segmente importante a unui text literar: introducere, cuprins și încheiere.

„A fost odată ca niciodată o pupăză curioasă. Și din marea curiozitate în fi-e care zi venea la geamul bibliotecii. Se așeza la geam de câteva ori și cânta cu drag.

Vizitatorii bibliotecii au numit-o Eliza. Eliza este o pasăre interesantă și frumoasă. Ochii ei sunt blânzi și ne-gri ca sămânța de pepene roșu. Capul este mic cu un cioc lung și cu o creastă dungată în culori portocalii și negru. Aripile mici sunt colorate cu alb și ne-

gru. Coadă e lungă și interesantă sub formă de evantai. Când își ia zborul, aripile și coada se desfac și formează un colorit foarte frumos.

După câteva vizite am observat că are o cicatrice în partea stângă pe gât. Probabil e de la zgârietura unui ram a copacului sau a fost atacată de o pisică.

Bibliotecara, văzând musafirul curi-os, a deschis o carte și a întins-o înain-tea ei. Pupăza, crezând, că i s-a oferit ceva interesant, a început să cerceteze obiectul necunoscut de parcă citea această carte.

Iată așa pupăza Eliza a devenit un cititor fidel al bibliotecii publice!”

A doua sesiune din cadrul serviciu-lui nou de bibliotecă a fost ora poveș-tilor. Cei 26 de participanți au admirat pupăza prin geam, au privit imagini foto și video cu ea, au făcut cunoștință cu opera lui Ion Creangă și au vizionat filmul „Pupăza din tei”. Ca rezultat, am postat pe rețelele de socializare un vi-deo în care pupăza cântă tocmai în trei feluri și „cântăreață talentată” s-a bucu-rat de foarte multe vizualizări și aprecieri.

Următoarea activitate a fost un ate-lier de creație plastică în cadrul căruia 14 copii și-au dezvoltat abilitățile de co-lorare — evident pe planșe cu pupăza, având ca suport imagini foto imprimate color. Pe finalul atelierului de creație bi-blioteca și-a îmbogățit colecția de de-sene cu 12 lucrări inedite, una mai fru-moasă decât alta, copiii rămânând ex-trem de încântați de această activitate.

Au urmat niște sesiuni de instruire în Programul MS Word, în cadrul căro-ra o parte dintre beneficiarii bibliotecii au copiat din cărți informația despre pupăza pentru a-și dezvolta com-pețențele de tehnoredactare a unui text, iar alții au selectat de pe internet date biografice despre Ion Creangă și curi-ozități despre pupăza. Fiecare partici-pant a plecat acasă cu un bagaj plin de cunoștințe.

Aceste activități interesante repre-zintă doar o parte din multiplele sesiuni realizate de Biblioteca Publică Teritoria-lă Chirca în cadrul proiectului „Pupăza curioasă”. În viitor urmează a fi desfășu-rate încă multe inițiative în cadrul ace-sui serviciu! Fiți cu ochii pe noi!

MIRCEA CIOCHINĂ, ȘEF-SERVICIU, BIBLIOTECA „ONISIFOR GHIBU”

Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu” la ceas aniversar

Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu” din Chișinău a marcat, în perioada 19—21 octombrie, 145 de ani de activitate, fiind fondată la 19 octombrie 1877, în baza donațiilor de carte. Pe parcursul acestor ani rodnici au fost consemnate atât momente dificile, dar și reveniri în forță, cu multe realizări frumoase.

Bineînțeles, Biblioteca a existat și s-a modificat tot mai mult pentru binele comunității chișinăuene și nu numai, beneficiarii fiind și din alte raioane ale țării sau din alte țări. Aici putem menționa frumoasa colaborare dintre BM „B. P. Hasdeu” și bibliotecile județene din România.

Biblioteca nu mai reprezintă în prezent doar un depozit de cărți, în care utilizatorii pot doar împrumuta cărți, ea se dezvoltă multilateral, oferind astfel și alte servicii, precum: cărți online, programe inovative, robotică, cenacluri etc. Toate manifestările sunt difuzate și online, astfel la ele pot participa și reprezentanți ai altor biblioteci, atât din țară, cât și de peste hotare. De asemenea, bibliotecarii și BM „B. P. Hasdeu” este vizibilă și la nivel internațional prin participări la diferite simpozioane, conferințe organizate de bibliotecile

din diferite orașe ale Europei, precum Haga, Barcelona etc.

Conferința aniversară a Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu” a demarat la data de 19 octombrie, în incinta Palatului Republicii, sub genericul: *O Bibliotecă pentru oraș. O Bibliotecă pentru fiecare*. Evenimen-

Chișinău, Ion Ceban. Pe lângă felicitările omagiale, Ion Ceban a menționat că „biblioteca și bibliotecarii sunt formatorii societății viitorului, iar datorită progresului științific, astăzi, biblioteca clasică mai este și o bibliotecă digitală. După cum spun bibliotecarii: suntem în slujba comu-

tul a început simbolic prin intonarea imnului bibliotecarilor, urmat de un mesaj de salut și de felicitare al Primarului General al Municipiului

nității cu servicii și informații noi”. Primarul a apreciat la justa valoare muncă depusă de bibliotecari pentru comunitatea chișinăuiană. Cu o

rețea de 27 de filiale, astăzi BM „B. P. Hasdeu” oferă comunității peste 100 de servicii moderne, instruiri, ateliere și diverse activități socio-culturale și științifice. Putem menționa faptul că, datorită tehnologiilor informaționale noi, Biblioteca a creat noi proiecte pentru comunitate, care vor fi mereu actuale.

Dr. Mariana Harjevschi, trecerea în revistă a evoluției BM

Mesajul lui Ion Ceban a fost urmat de mesajul doamnei dr. Mariana Harjevschi, director general al Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu”, care a menționat faptul că „Chișinăul a devenit un oraș al bibliotecilor interactive și frumoase, care contribuie la realizarea necesităților chișinăuienilor, iar rolul bibliotecii municipale în evoluția Chișinăului este tot mai evident”.

Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu” a devenit un model ce urmează standardele de calitate în domeniul biblioteconomic. Bibliotecarii sunt dedicați profesiei, conformându-se cerințelor informaționale, de comunicare și de dezvoltare personală a competențelor și abilităților utilizatorilor, biblioteca devenind pentru ei un loc unde își pot găsi inspirația pentru lucruri mărețe. În această cheie a fost și mesajul doamnei dr. Lidia Kulikovski, director adjunct al Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu”, care a remarcat „curajul Bibliotecii de a dăinui în timp, iar aniversarea fiind de fapt celebrarea viitorului Bibliotecii”.

Buna dispoziție și spiritul de sărbătoare au fost menținute pe parcursul desfășurării conferinței de către

Ansamblul de Violoniști „Diversitism” al Școlii Muzicale „Maria Bieșu”.

Conferința aniversară a continuat cu mesaje de felicitare ale unor persoane semnificative din spațiul cultural și biblioteconomic al Republicii Moldova și din România: Elena Pintilei, președinte al Asociației Bi-

europenă, la care au participat managerii bibliotecilor din România: dr. Monica Avram, manager, Biblioteca Județeană Mureș, Târgu Mureș; Sorin Burlacu, manager, Biblioteca Județeană „Vasile Voiculescu”, Buzău; dr. Agnes Terezia Erich, manager, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu”, Dâmbovița; dr. Daniel Nazare, manager, Biblioteca Județeană „George Barițiu”, Brașov; dr. Angelo-Nicolae Mitchievici, manager, Biblioteca Județeană „Ioan N. Roman”, Constanța; Ioan Pintea, manager, Biblioteca Județeană „George Coșbuc”, Bistrița-Năsăud; dr. Sorina Stanca, manager, Biblioteca Județeană „Octavian Goga”, Cluj; Silva Stâncel, manager, Biblioteca Județeană „Lucian Blaga”, Alba. Sesiunea a fost moderată de către dr. Mariana Harjevschi, director general, Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”, și dr. Lidia Kulikovski, director adjunct, Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”. Bibliotecile din România au oferit un exemplu clasic de integrare și cooperare europeană, fiecare invitat prezentând proiectele de succes implementate cu sprijin financiar european.

O nuanță deosebită activităților aniversare au oferit și evenimentele expoziționale organizate pentru public de către BM „B. P. Hasdeu”: *Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu” pentru chișinăuieni: conexiuni* (Galeria poster), facilitator: Ludmila Pânzari, director adjunct, Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”, și colecția de documente *Biblioteca Muni-*

cipală „B. P. Hasdeu”: *file din istorie*, facilitator: Tatiana Coșeri, director adjunct, Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”. Astfel participanții au făcut cunoștință cu diferite diverse aspecte ale activității bibliotecii: management, formare profesională, tehnologii, servicii, etc., prin intermediul posterelor. Un subiect relevant de interes aparte au constituit documentele care redau istoria Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu”, istoria clădirilor în care s-a aflat biblioteca, schimbările inovative cu referință la tendința de creare a unui permis unic pentru chișinăuieni în toate filiale BM „B. P. Hasdeu” etc.

Cercetarea științifică reprezintă o prioritate pentru Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”, anual fiind editate câte 8-10 volume. Astfel, în special pentru a celebra aniversarea, au fost editate în acest an omagial două numere ale revistei *BiblioPolis*, revistă de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură, și 5 cărți: *Puterea inovației*, un volum polifonic în care găsim vocile mai multor bibliotecari din rețeaua BM „B.P. Hasdeu”; *Publicațiile bibliografice ale Bibliotecii „B. P. Hasdeu”*: bibliografie de bibliografii; *Bibliografia revistei Bibliopolis 2012—2021*; *Bibliografia Municipiului Chișinău 2011* și *Bibliografia Municipiului Chișinău 2012*.

Au urmat lansări de carte ale partenerilor din România: *Biblioteca Județeană „Octavian Goga”*, Cluj, 2 decenii de istorie 2000—2020 de Ghizela Cosma; Anca Ioana Docolin; Ioan Tomoiagă; *Istoria Bibliotecii Județene „George Coșbuc”*, album retrospectiv de Ioan Pinte; *Dâmbovița istorică — așezări, monumente, personalități* de Irina Cîrstina, Mihai Oproiu (coordonatori), Corina Andrei, Gheorghe Olteanu, Gabriela Toșca; *Diariul meu de septiman* de Valeriu Braniște; *Anuarul Librăria al Bibliotecii Județene Mureș*.

Programul conferinței s-a finalizat cu Gala Excelenței Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu”, în cadrul căreia au fost oferite trofee și diplome de excelență șefilor de secții și șefilor de filiale, de asemenea managerilor Bibliotecilor din România

care au fost prezenți la eveniment. Gala a fost urmată de un moment muzical susținut de grupul de tenori *Brio Sonores*.

A doua zi a Conferinței aniversare a fost marcată de trei ateliere profesionale, care s-au desfășurat concomitent la trei biblioteci: Biblioteca „Onisifor Ghibu”: *Cercetarea ca prioritate*, moderator: dr. Lidia Kulikovski; Biblioteca Transilvania: *Contribuția și impactul bibliotecilor în susținerea Agendei ONU 2030*, moderator: dr. Mariana Harjevschi; Biblioteca Târgoviște: *Lectura — vector al dezvoltării unei societăți*, moderator: Maria Pilchin, poetă, critic literar; Liliana Juc, șef al Bibliotecii Târgoviște.

În cadrul primului atelier au fost abordate teme precum: *Cercetarea științifică în cadrul Bibliotecii Municipale*. Cazul Bibliotecii „Onisifor Ghibu” (dr. Marin Postu, bibliotecar); *Popularizarea științei: un demers necesar pentru bibliotecile publice* (Georgica Meiroșu); *Platforma Europeană, o poartă spre cunoaștere* (Cristina Pop); *Politici de cercetare în Biblioteca Națională a Republicii Moldova* (Veronica Borș); *Valoarea specifică a colecției Bibliotecii de Arte „Tudor Arghezi* (Anastasia Moldovanu) etc.

Al doilea atelier, care s-a desfășurat la Biblioteca Transilvania, a avut ca scop evidențierea contribuției bibliotecilor în susținerea Agendei ONU 2030. Conferința a debutat cu comunicarea dr. Mariana Harjevschi: *Biblioteca în susținerea ODD-urilor*. Alte comunicări s-au axat pe următoarele repere: *Digitizarea resurselor informaționale: perspective și rezultate* (Corina-Mihaela Apostoleanu); *Biblioteca în spațiu multilingv*. Serviciul „*Limba bulgară*” (Angela Olărescu); *Activitățile Bibliotecii Naționale pentru Copii „Ion Creangă” în susținerea copiilor refugiați din Ucraina* (Tamara Croitoru); *Impactul crizei pandemice în biblioteci și dezvoltarea parteneriatelor durabile* (Camelia Aurelia Cherciu); *Parteneriate pentru promovarea lecturii în sprijinul educației timpurii* (Eugenia Bejan, director general al BN pentru Copii „Ion Creangă”).

Al treilea atelier, care s-a desfășurat la Biblioteca Târgoviște, l-a avut ca invitat special pe scriitorul, ambasador al lecturii, Ion Hadârcă. Toate subiectele comunicărilor au fost extrem de importante, menționăm doar câteva: *Homo legens versus homo barbarus* (Elena Prus, dr. hab., prof. univ.); *Bibliotecile personale și cartea ca semn cultural în literatură* (Angelo-Nicolae Mitchievici, dr. hab., prof. univ.); *Lectura la timpul prezent* (Vitalie Răileanu, critic literar); *Cenaclurile literare în viața bibliotecilor* (Moni Stănilă, scriitoare); *Rolul lecturii de calitate în bibliotecă și în familie* (Zina Izbaș, jurnalistă, scriitoare).

A treia zi a Conferinței aniversare a fascinat publicul printr-un format mai nou — *Conferința Ignite*, moderată de dr. Lidia Kulikovski, director adjunct, BM „B. P. Hasdeu”. Printre temele abordate se regăsesc: *Biblioteca și războiul* (Dumitru Crudu, scriitor); *Un oraș smart, o bibliotecă smart* (dr. Mariana Harjevschi); *Fiziologia lecturii: reacțiile corpului la plăcerea textului* (Ivan Pilchin, scriitor); *Adam Mickiewicz în abordare sentimental-romantică* (Svetlana Gumeni, șef al Bibliotecii „Adam Mickiewicz”); *Omul-web* (Elena Ungureanu, șef al secției Studii și cercetări a BM „B. P. Hasdeu”).

Biblioteca Municipală are o contribuție importantă în societatea actuală, cele douăzeci și șapte de filiale amplasate în toate sectoarele municipiului Chișinău și un colectiv de peste trei sute de bibliotecari dezvoltă permanent servicii noi, interactive și distractive. Deținând o colecție de aproximativ un milion trei sute de mii exemplare, se insistă în fiecare an pe completarea cu peste cinci mii titluri de carte în nouă limbi. Anual, Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu” organizează în jur de cinci mii de activități, având ca participanți la evenimente peste cincizeci de mii persoane. Activitățile organizate sunt variate ca formă: lansări de carte, întâlniri cu personalități din diverse domenii etc. și sunt organizate pentru toate categoriile de cititori din capitală.

Dimensiunea educativă a folclorului muzical al copiilor în activitățile de muzică ale preșcolarilor

Folclorul, prin totalitatea creațiilor spirituale, este moștenirea cea mai de preț, „zestrea” noastră spirituală pe care ne-au lăsat-o strămoșii. Creațiile folclorice, obiceiurile și tradițiile populare, viabile de-a lungul timpului, ne identifică ca neam, popor, cultură.

În creațiile populare sunt codificate cele mai importante evenimente istorice, este trasat drumul dezvoltării și formării noastre ca națiune, sunt descrise aspirațiile, reușitele și eșecurile poporului nostru, normele morale și educaționale specifice neamului nostru, emanațiile sufletești ale poporului în momente de bucurie și tristețe. Constantin Brăiloiu, marele folclorist al secolului al XX-lea, a numit cântecele populare „monumente sonore”, care într-adevăr sunt expresie vie a unora din cele mai frumoase calități ale celor ce le-au creat: bogăție spirituală, talent, înțelepciune, bunăvoință, artistism, mândrie [1, p.3].

Creațiile populare, alături de alte opere artistice, prin valențele sale, au contribuit, în timp, la educarea tinerilor generații.

O ramură importantă a folclorului o constituie creația artistică a copiilor, până acum încă insuficient cercetată și studiată, dar cu un puternic impact educativ, cognitiv, formativ. Creațiile din folclorul copiilor, fiind create de copii, deseori, fără implicarea adultului, corespund particularităților de vârstă, gradului de înțelegere a acestora, necesității de mișcare și de socializare. În funcție de interesele pentru un fenomen sau acțiune se utilizează vocabularul

corespunzător, ritmica, limbajul muzical, intonația, gestică.

Victor Ghilaș, muzicolog, cercetător în domeniul muzicii naționale, menționează caracteristicile psihologice și valoarea educativ-formativă a creațiilor din folclorul copiilor care „relevă anumite particularități determinate de fragilitatea vârstei actanților, de capacitățile lor de a crea și exterioriza, pe baza experienței de viață, noi imagini, ca și de necesitatea de a transpune informația acumulată în imagini fictive. Prin intermediul acestora, copilul comunică cu mediul înconjurător, cu semenii, cu adulții. Prin urmare, structura psihologică a activității din perioada copilăriei — imaginația nativă, spiritul de observație fin, doxa ageră, fantezia, predilecția spre imitație, afabilitatea, mobilitatea etc. — își fac amprenta asupra conținutului și modului de transfigurare artistică” [2, p. 90].

Emilia Comișel, etnomuzicologă, o bună cunoscătoare a folclorului copiilor, după o lungă perioadă de investigații (alături de alți etnomuzicologi distinși), de selectare a creațiilor folclorice pentru copii și analiza acestora, remarcă: „Folclorul copiilor se definește ca un gen universal, bine conturat, care a luat naștere în mod firesc la o vârstă când jocul constituie punctul central al activității lor. Prin cântec și joc, copilul ia contact cu mediul înconjurător, străduindu-se să îl cunoască, să și-l apropie ori să-l domine. Dorințele, bucuriile, supărările, impresiile și le exprimă el prin intermediul acestui gen cu funcții multiple: psihică, educativ-formativă și distractivă [3, p.12].

Dintre genurile neocasionale, categoria *folclorului copiilor* pare să preocupe mai puțin etnomuzicologia contemporană, cu toate că în creațiile ludice se întâlnește un univers extrem de bogat și divers. Element important al culturii este considerat jocul popular — subiect activ de conservare și păstrare a culturii unui neam [4, p.7].

Primele atestări despre folclorul copiilor țin de sec. al XVIII-lea, când savantul italian Anton Maria del Chiaro descrie în lucrarea sa, *Istoria delle moderne Rivoluzioni della Valachia (Istoria revoluțiilor moderne din Valahia)*, apărută în 1718 la Veneția, câteva jocuri copilărești [3, p.7]. Către sfârșitul secolului al XVIII-lea, circulația folclorului copiilor de la noi este atestată de către austriacul Franz Joseph Sulzer. Dar cele mai vechi consemnări asupra creației artistice a copiilor din cuprinsul carpatodunărean le datorăm lui Dimitrie Cantemir. Culegerile propriu-zise cu creații artistice specifice copiilor au fost elaborate în secolul al XIX-lea de către T. Pamfile, P. Ispirescu, G. Dem. Teodorescu ș.a [2, p.92].

Interesul sporit pentru jocul popular, ca element al culturii și istoriei, se manifestă prin anii 40 ai sec. al XIX-lea, când apar primele culegeri de jocuri populare. În aceste culegeri se menționează, deja, importanța și menirea lor socială. Astfel, marele cărturar B. P. Hașdeu a adunat o imensă bogăție spirituală a poporului nostru, spunând că jocul este cel mai important material folcloric, care „răsfrânge” într-un mod curios diferite epoci istorice, vechile noastre credințe, tradiții, ceea ce consti-

tuie cultura noastră, lăsându-ne zestre urmașilor săi [2, p.32].

Primele melodii notate din repertoriul artistic al copiilor apar tocmai la începutul secolului al XX-lea și aparțin lui Al. Bogdan, care publică câteva piese din creația practică la vârsta inocenței [2, p. 92].

Unul din primii cercetători a folclorului moldovenesc pentru copii este considerat Al. Lambrior. El susține că prin intermediul jocului popular, copiii pot deveni mai buni păstrători și valorificatori ai vechilor tradiții [4, p. 34].

Cea mai mare parte a jocurilor tradiționale, aflate astăzi în repertoriul copiilor, conțin reguli de o mare complexitate logică și operațională, elaborate de o inteligență matură. În momentul apariției, aceste jocuri aveau o funcție conștientizată, erau validate moral și religios.

Cu toate că în secolul nostru lecțiile și studiile de folclor s-au înmulțit în mod simțitor, totuși creația copiilor rămâne pe al doilea plan. Culegătorii de folclor fie că publică un număr redus de producții, alături de cele ale maturilor, fie că remarcă numai asemănarea lor cu cele deja apărute, fie că mărturisesc inexistența, fie că le neglijează cu totul. Dar totuși, grație folcloriștilor, care ne-au lăsat un mare număr de creații artistice ale copiilor, avem posibilitatea să urmărim persistența repertoriului, transformările acestuia în decurs de două secole, ca și unele modalități de manifestare proprii celor mici. Folclorul copiilor păstrează o străveche modalitate de comunicare și de exteriorizare artistică (muzicală, poetică și gestică) în cadrul vieții colective care, după opinia unor cercetători, precede nașterea limbilor vorbite și a limbajului muzical [3, p.8-10].

Caracterizând creațiile din folclorul copiilor drept bogate și diverse, avem în vedere manifestarea acestora, cât și spontaneitatea gesturilor și conținutului exprimat.

Ca mod de exprimare, folclorul celor mici este: cântat, scandat, povestit, gesticulat sau mimat. Ca mod de realizare artistic, distingem:

- Producții literare versificate, scandate sau cântate;

- Producții literare neversificate;
- Jocuri propriu-zise (însoțite sau anticipate de versuri, scandate sau recitate, sau de dialog în proză .

Profesorul Gheorghe Oprea a clasificat exhaustiv folclorul muzical al copiilor în tratatul de referință despre folclorul românesc [3, p.14]:

I.A. *Cântece-formule pentru elementele naturii, animale, plante, obiecte:*

- Formule terapeutice (preventive și curative);
- Cântece pentru plante;
- Cântece pentru insecte;
- Cântece pentru păsări;
- Cântece pentru animale;
- Cântece pentru lucruri neînsufleteite;
- Cântece pentru schimbarea vremii;
- Cântece pentru joc.

I.B. *Formule independente de joc organizat* (distractive, educative, satirice):

- Versificate
- Neversificate.

I.C. *Formule legate de mișcare:*

- Adresate copiilor până la 5 ani (de către copiii mai mari);
- Numărători recitate sau cântate;
- Cântece de joc;
- Formule scandate sau cântate (când construiesc jucării);
- Jocuri propriu-zise, de ansamblu, pe echipe.

I.D. *Jocuri legate de evenimente din viața omului:*

- Jocuri de priveghi (nu se deosebesc de celelalte, decât prin ocazia de manifestare).

II.A. *Cântece și jocuri legate de date calendaristice:* perioada de primăvară.

II.B. *Cântece și jocuri legate de perioada de iarnă:* urările pitarailor, plugușoare, sorcova, cântece de stea.

Savantul francez L. Bec-de Fuchier propune următoarea clasificare a jocurilor populare:

- Jocuri pentru fete și jocuri pentru băieți, adică, în bază de gen;
- Jocuri cu obiecte și jocuri fără obiecte;
- Jocuri de imitație a acțiunilor de muncă, de deplasare a animale-

lor, păsărilor, a unor fenomene ale naturii);

- Jocuri utilizate conform anotimpurilor;
- Jocuri după gradul efortului fizic și a încordării psihice;
- Jocuri-exerciții de antrenare a unor calități;
- Jocuri care conțin diverse mișcări de bază;
- Jocuri cu funcții: sanative, distractive, intelectuale, etc.

Clasificarea dată se consideră orientativă și are ca scop accentuarea diversității ludicului [4, p. 57].

Începutul sec. al XX-lea este marcat de cercetările folcloristului T. Pamfile, care intervine cu o clasificare proprie în ceea ce privește jocurile populare:

- Jocuri tipice pentru copii mici;
- Jocuri în grup, practicate de copii de 6-7 ani (*Oile și lupul, Gâștele, Bostâneii* etc.)
- Jocuri de dans (*Rotunda-cunună, Într-un coș cu viorele* etc.).

Victor Ghilaș, autorul culegerii *Muzica etnică tradiție și valoare* [2, p. 94], propune o altă clasificare a folclorului copiilor:

După modul de realizare artistică:

- a. producții literare versificate, cântate sau doar recitate;
- b. producții literare neversificate.

După sursa de proveniență distribuite:

- a. folclorul celor maturi, adresanții cărui sunt cei mici. Valoarea lor educativă este una din trăsăturile de bază ce îl caracterizează.
- b. folclorul propriu-zis al copiilor, creat și/sau executat de cei mici;
- c. creația de origine cultă.

După criteriul funcțional:

- a) reacții spontane față de mediul înconjurător: *Luci, soare, luci; Melc, melc, codobeli; Buburuză-ruză; Lună, lună nouă; Răsai, soare* etc.;
- b) formule independente de jocuri organizate: poreclele, zemfemele, frământările de limbă etc;
- c) accesorii ale jocului: *numărătorile*.

După prilejul de manifestare întâlnim:

- a) Producții (cântece și jocuri) legate de datele calendaristice ale perioadei de iarnă: *Sorcova, Semănatul, Colinda, Urătura, Cântecul de stea, Chiraleisa* etc.
- b) Producții ale unor obiceiuri de peste an: *Paparuda, Caloiarul, Drăgaica, Sânzienele* etc.

În literatura clasică și contemporană întâlnim diverse clasificări ale creațiilor folclorice, fiecare din propunătorii culegerilor le sistematizează în modul său aparte; nu există o schemă unică acceptată de toată lumea. Dar acest fapt nu diminuează în nici un fel importanța și valoarea jocului popular.

Mai mulți specialiști în domeniul folclorului remarcă simplitatea creațiilor din folclorul copiilor, posibil, anume acest factor a diminuat interesul pentru compartimentul folcloric propriu-zis. Pe de altă parte, creațiile copiilor ajunse până în zilele noastre se exploatează din plin în educația muzicală. Structurile muzicale adecvate vârstei copilărești permit practicarea lor cu succes în timpul activităților de educație muzicală, distracțiilor, serbărilor tematice și adevăresc interesul copiilor pentru cultura populară.

Elementele muzicale specifice folclorului copiilor sunt: recitativul, rîndul melodic scurt, fantezia ritmică, structuri modale oligocordice, forma arhitectonică dependentă de mișcarea conștientă sau alternativă a melodiei. Strofele melodice cu toată simplitatea elementelor alternează cvasi-improvizatoric, pe măsura inspirației „actanților”, în tipuri arhitecturale primare (AA), binare (AB), rar ternare (ABC) [3, p.15-16].

Creațiile din repertoriul folclorului pentru copii au o pondere în dezvoltarea simțului ritmic, deoarece anume ritmul, ca element de expresie în aceste creații, are un rol prioritar. Una din particularitățile originale ale ritmului de copii este legătura lui cu textul literar, adică este un ritm vocal, neimplicând, însă, obligatoriu latura muzicală.

Există două unități ritmice în

baza cărora este organizată structura ritmică a creațiilor copiilor:

- a) silaba scurtă este unitatea primă de măsură, a cărei valoare convențională se consideră optimea;
- b) silaba lungă este o altă unitate de timp, cu durata dublă a primei, având valoarea unei pătrimi.

Din reunirea duratelor în cupluri și repetarea lor rezultă serii de lungimi variabile. Având în vedere modul de asociere a duratelor și de distribuire a accentelor între acestea, se poate constata că ritmul copiilor este unul de structură binară, la baza căruia se află o protocolulă ritmică, constituită din două durate egale, cu distribuirea accentului morfologic între ele. Atât cuplurile de silabe, cât și seriile pe care le compun încep cu un *thesis*, adică un timp accentuat [2, p. 101].

Melodia pentru folclorul copiilor este o componentă mai puțin importantă. Emilia Comișel menționează că genului cântecului de copil îi este caracteristică „recitarea sau intonarea melodică a versului, într-un ritm regulat și nu o melodie organizată, cu forma fixă” [3, p. 32]. Mai des, recitarea versurilor se produce pe o notă sau în diapazon de secundă mărită sau terță micșorată.

După cum s-a menționat și mai sus, liniile melodice din creațiile copiilor sunt simple, apropiate vorbirii cu respectarea accentelor tonice și „evoluează prin trepte învecinate, cea mai mare frecvență având bitoniile de secundă mare, terță mică și mare caracteristice, în general, folclorului copiilor de pe întreg globul pământesc. O frecvență mai modestă au bitoniile care au la bază intervalul de cvartă și cvintă. Din amplificarea scărilor sonore simple rezultă sisteme muzicale mai evolute, care se obțin fie prin alăturarea unor trepte inferioare și superioare, fie prin umplerea (completarea) intervalelor goale” [2, p.102].

Așa cum folclorul copiilor, de altfel, ca și folclorul, în general, este transmis pe cale orală, el poate suferi schimbări, se poate modifica motivul melodic, însă ritmul rămâne parte intactă. Versul, ritmul și melodia în creația copiilor se îmbină organic

în cadrul construcției muzicale. Față de creația maturilor, în folclorul copiilor, elementul de stabilire a formei îl reprezintă nu rîndul melodic, ci motivul — element inseparabil al limbajului sonor. Format din repetarea sau îmbinarea unui grup de sunete (celule), organizate într-o entitate artistică ritmico-melodică, motivul evoluează în timp de o durată constantă, egală cu două măsuri de doi timpi și de proporția unui vers [2, p.103]. În acest caz, doar creativitatea copilului poate fi un factor de plămădire a formelor noi prin transformarea, reluarea, varierea (într-un sens „joacă”) continuă cu motivele melodice cu material sonor limitat.

Concluzii: Ținând cont de toate particularitățile creațiilor din folclorul copiilor subliniem valoarea lor ca instrument prețios în formarea culturii vocale la copii, dezvoltării simțului ritmic, creativității, abilităților de interpretare la instrumente muzicale simple pentru copii. Creațiile folclorice în cadrul activităților intra- și interdisciplinare, în proiectele integrate ajută la abordarea holistică a copilului. Folclorul este o artă necesară în dezvoltarea moral-spirituală a copilului și, după cum menționează Emilia Comișel, este „o verigă a trecutului cu prezentul și viitorul” [3, p. 50].

Datorită folcloriștilor și etnografilor din Republica Moldova, care continuă colectarea și promovarea folclorului pentru copii, ca Andrei Tamazlăcaru, surorile Osoianu, Nicolae Gribincea, Iulian Filip și alți împătimiți ai folclorului, se menține această legătură între trecut și viitor, se fortifică temelia identității noastre.

Referințe bibliografice:

1. RUSNAC, C. *Folclor muzical din Moldova*. Chișinău: Tipografia Centrală, 1997. 416 p.
2. GHILAȘ, V. *Muzica etnică. Tradiție și valoare*. Chișinău: Grafema Libris, 2007. 296 p.
3. COMIȘEL, E. *Folclor muzical*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1967. 470 p.
4. STAMATI, M. *Valențele jocului popular în educația morală a copiilor*. Chișinău: Editura UST, 2009. 250 p.

Până la **26 decembrie**
vă puteți abona
la revista
„REALITĂȚI CULTURALE”
pentru anul 2023

**Abonarea poate fi făcută
la toate oficiile poștale**

Arhiva anilor precedenți este disponibilă pe site-ul

www.casadecreatie.md

Catedrala „Adormirea Maicii Domnului” din Drochia